ÕPETAJATE LEHT

Laupäev | ILMUB 1930. AASTA SEPTEMBRIST | Nr 11

16. märts 1991 | hind 20 kop

Lõpuks ometi!

Lõpuks ometi on Eestimaa kooliõpetaja tõstetud enneolematule kõrgusele.

Teadupärast lõpetas möödunud laupäeva hilisõhtul Eesti TV stuudios tiirlemise missikarussell, millele võisime teleri vahendusel kaasa elada.

Lõpuks ometi leidus ka julge õpetaja, kes tarmukate koolitüdrukutega konkureerida riskis.

Lõpuks ometi saime teada 1991.aasta esikaunitari nime – missiks krooniti Kadrina keskkooli 22aastane algklassiõpetaja (samas ka TPedI kaugõppetudeng) Erika Bauer.

Tavatu küll, ent tunnustuslinte oli missikandidaadil enne esikaunitari krooni võitmist juba mitu. Meenutagem: "Miss Virumaa" teine kaunitar, Lääne–Virumaa missivõistlustel pälvis ta publiku soosingu nii nagu hiljem "Päevalehe" lugejate ja möödunud laupäeval televaatajate poolehoiu.

Lõpuks ometi on maakonna kooliõpetaja jalavaeva vähendatud. Lisaks sellele, et kõik missikandidaadid said jalgratta, kinkisid sponsorid Erika Bauerile mootorratta "Jawa". Seda esimeseks preemiareisiks veel vaja ei lähe, sest aktsiaselts "Estline" premeeris piigasid Rootsi–reisiga jürikuus.

Lõpuks ometi avanes koolmeistrite ajalehelgi võimalus õnnitleda 1991.aasta Eestimaa missi. Erika Bauerit (loomulikult, kui ta sellega nõustub) loodame lugejatele tutvustada veel käesoleval õppeaastal, kui missikohustused talle selleks aega jätavad.

Aga ikkagi – palju õnne, Eestimaa esikaunitar!

MATI HIISI foto
ÜLO TIKU tekst

Eesti Õpilaste Teadusliku Ühingu PÖÖRDUMINE kõigi ÕTÜ–le kaasatundjate poole

Eestis valitsev keeruline olukord ja aineline kehvus on märgatavalt mõjutanud ÕTÜ tegevust.

Juba mitu aastat tagasi möödapääsmatuna nähtunud mõõna stsenaarium osutus üldjoontes tõepäraseks. Selle kohaselt pidi:

1) kahanema juhendajaskond, kuna kellelgi teadusega tegelejaist pole nii suurt palka, et ta tohiks enesele lubada otsese hüvituseta lisatöö tegemist. Õpilaste juhatamine teaduse juurde on aga selgelt lisatöö, eriti praeguses olelusvõitluses, ning nõuab aega ja keskendumist;

2) kahanema liikmeskond, ja seda kahel põhjusel:

- olemasolevad juhendajad järjest loobuvad, uusi aga naljalt juurde ei tule; see välistab uute õpilaste "haaramise";
- eneseteostuse vormide arv on viimaste aastatega tohutult kasvanud, vaimse tegevuse prestiiž aga langenud (Soomes maasikaid korjata on ikka tulusam); ainuomasuse on kaotanud ÕTÜ varasem ligitõmbavam külg, milleks oli tuginemine mõistuspärasusele ja demokraatiale (vastandina teistele minevikus tegutsenud noorteorganisatsioonidele); see takistab õpilaste "haardumist".

Eestis valitsevad meeleolud ei soosi üldiselt vaimset tegevust ning samavõrra pole nad ka piisavalt ettenägelikud, et teadvustada niisuguse aja saabumist, mil vaimse produktsiooni võime osutub üheks kõige nõutavamaks ja ehk siis järelikult ka tasustatavamaks.

Teisalt on selge, et nimetatud produktsiooni andjaskonna kujundamine on väga pikaajaline ning suuresti järjepidevusele rajanev protsess. Nõnda on ÕTÜ tegevuse katkemine isegi Eesti tuleviku seisukohalt ebamõistlik. Et aga ÕTÜd käigus hoida, on eelkõige vaja juhendajaid.

Sellega seoses pöördume teie poole palvega loetleda lühidalt vabas vormis need tingimused, mille täitmise korral olete nõus õpilasi teaduslikult juhendama (nende tingimuste hulka arvake kindlasti juhendamise eest saadav raha; võib–olla huvitab teid rahale lisaks ka pedagoogiline koormus, staaž, lisapuhkus vms). Võimalusel määrake tingimuste prioriteetsus.

Lugupidamisega, ootuses ja lootuses

PEETER LORENTS,
vanematekogu esimees
TARMO UUSTALU,
teadussekretär

Märkus. Toimetus on meeleldi nõus pakkumisi vahendama.

LK Tänasest lehest saate teada:

2 elavast sõpruskoolide tegevusest üle Soome lahe.

2 et Sven Sagris tegi õige ettepaneku.

3 mida arvab rüblik Ottokar.

3 et ehkki uus tõukab takka, sammub vana veel kindlalt ees.

3 huvitavat N Liidu koolielust.

4 et pruudid on tulekul.

5 kuidas väike laps võib huvituda Tallinna ajaloost.

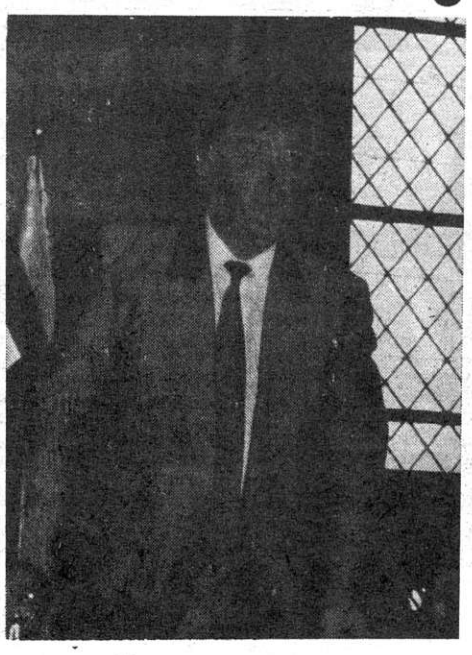
6 et ununenud Liivimaa kuningriigi pealinnast võiks saada üks haridus– ja kultuurikeskusi.

7 kuidas kasvatada Kaljukitse tähtkujus sündinud last.

7 ühest rahva möödaniku elu haigusest.

8 sisseastumiseksamist – kirjand ja/või essee.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

Sõpruskoolitegevus üle Soome lahe on elav

Soome–Eesti sõpruskoolitegevusel on pikk traditsioon. Enne Teist maailmasõda vahetasid paljud Soome keskkoolid Eesti omadega õpilasrühmi, eriti suvevaheaegadel. Osaliselt toimus see skaudiliikumise tähe all. Pärast keskkooli, üliõpilaspõlves, said mitmedkümned praeguse vanema põlve mõjukaist tegelastest tutvuda Eesti ja eriti Tartu üliõpilastega teaduskondade tiheda koostöö kaudu.

Kui Eesti muutus N Liidu osaks, katkesid sidemed pikaks ajaks. Aeglaselt ja raskelt hakkas ametliku ja formaalse suhtlemise kõrvale tekkima üle Soome lahe ka eraisikute kontakte. Spordi alal, mis Soomes alati tähtsal kohal olnud, loodi ilmselt esimesed organisatsioonilised sidemed Eestiga juba 1950.aastail, kuid see tegevus jäi mitmeks aastakümneks piiratuks ja vaevaliseks.

Sõpruskoolitegevus käivitus uuesti küll juba enne Baltikumis paari aasta eest alanud rahvuslikku läbimurret, kuid tõelisest laineharjast koolide suhtlemises võib rääkida alles nüüd. Sõprussidemeid sõlmitakse järjest juurde. 1989.a kevadtalvel pidas Soome põhikoolide ja gümnaasiumide direktorite ühingu (SURE) töökomisjon paaripäevase seminari Tallinnas ning tutvus ühtlasi Eesti koolielude ja eesti koolidirektoritest kolleegidega. Reisi tulemuseks oli mõne kuu jooksul läbi räägitud ja 1989.a aprillis alla kirjutatud Tallinna haridusosakonna ning Soome koolidirektorite ühingu koostööleping.

Avar ja lainahaardeline koostööleping pakub võimalusi mitmesuguseks suhtlemiseks ning teadmiste ja kogemuste vahetamiseks. Algul, lepingut koostades, peeti üksikute koolide igapäevategemiste tasandil toimuvat ühendust kõige tähtsamaks eesmärgiks. Nüüd, vaevalt kahe aasta pärast, on meeldiv tõdeda, kui hästi on paljudel koostöölepingus käsitletud aladel edasi mindud.

Soome põhikoolide ja gümnaasiumide ning Eesti koolide sõprus on kahe aastaga tugevasti kasvanud. Praegu võib arvestada, et toimivaid sõprussidemeid on rohkem kui 150 koolil. See arv kasvab kogu aeg, kuna igal nädalal sõlmivad paar kooli jälle uusi suhteid. Kui veel tõdeda, et nii Soome kui ka Eesti poolel on pidevalt sobivat sõpra ootamas mitmed koolid, näitab sõprustegevuse üldine tendents selget tõusu.

Territoriaalsest aspektist on rõõm näha, et tegevus haarab mõlemat maad üsna võrdselt. Sõpruskoolide võrk ulatub Soomes Lapimaa piiridelt riigi kagu–, edela– ja lõunapoolseimate paikadeni. Sõpruskoole võib leida ka kogu Eestist, Tallinna ümbrus on aga selgelt esikohal. Eestis on parajasti toimumas koolivõrgu hajutamine, mis on sõprustegevuse kui terviku seisukohalt igati hea.

Tegelik konkreetsete koolide suhtlemine sisaldab palju erinevaid koostööviise. Kõige tavalisem – aga sugugi mitte madalalt hinnatav – on tava vahetada aasta jooksul 3–5 päevaks mõnest õpetajast ja 10–20 õpilasest koosnevaid külastusrühmi. Sellele lisaks võiks nimetada leidliku, loova sõprustegevuse laia spektrit. Keskkonnakaitse ühisprojektide, koolivõimlemise, mitmesuguse musitseerimise ja üksikute õppeainete piires tehtavate ühisürituste kõrval on lausa lugematult muid ühisettevõtmisi.

Eriti tähtsaks on Soome koolid hinnanud eesti sõprade ainelist ja tehnilist abistamist. Sel alal on paljudes koolides algatatud ja arendatud kõikvõimalikke toetusüritusi oma parima oskuse ja leidlikkuse kohaselt. Usun ja tean, et nii on kümnete Eesti koolide igapäevategevuse võimalusi mõne aastaga otsustavalt parandatud. Tööpõldu jätkub aga veel edaspidigi.

Sõprustegevusest saadav tulu Soome koolidele leitakse olevat mitmesugune, olenevalt olukorrast. Soome külluslikus ja samas üsna väheväärtuslikus ümbruses elavaile õpilastele ja mõnikord õpetajailegi on sõprussuhted Eestiga andnud võpatama panevaid elamusi. On saadud lihtsalt ja ehedalt täheldada, kuidas sõnadel "rahvuslik" ja "isamaaline" on vastupidav ja tugev sisu. Ka tähelepanekud sellest, kuidas õpetus ja kogu igapäevaelu üpris karmides ja ebatäiuslikes oludes sujuvad nurisemata, on heaoluühiskonna soomlasele kõnekad tõsiasjad.

Kuigi ma vastutan juba pikka aega nende asjade – nimelt hästi sujuva tegevuse – kooskõlastamise ja mingisse õigeks usutud suunda mineva juhtimise eest, näen vajadust sõpruskoolitegevuse üle ühiselt aru pidada. Lähemal ajal tuleb kindlasti läbi mõelda, kuidas saaksime koondada mingi konkreetse tõelise tegevuse eest hoolt ja vastutust kandvate koolide esindajaid, et arutada üheskoos, milliseid vahendeid kasutada kas või suhtlemist aina takistava bürokraatia vähendamiseks.

ANTERO PENTTILÄ,
Soome koolidirektorite ühingu esimees

P i l d i l: Antero Penttilä Tallinna Raekojas 2.augustil 1990 tutvustamas Eesti Kultuurkapitali Sihtasutust Soomes.

Sven Sagris teeb õige ettepaneku

Sven Sagris kirjutab (ÕpL nr 9 k.a): "Teen ettepaneku peatada väikeste põhikoolide keskkoolideks ümberkorraldamine maal." Omalt poolt lisan: a) ka põhikoolide paljundamisega tasuks ettevaatlik olla – eriti juhul, kui 6aastane algkool ellu läheb (see määrab oluliselt asja); b) suurtes linnades tuleks mõelda keskkoolide kahandamisele, vältida ka nende epateerivat ja sisukatteta ümbernimetamist gümnaasiumideks.

S.Sagrisel on õigus selleski, et 6aastase algkooli pedagoogiline, aga ka haridusökonoomiline tuumpunkt on klassisüsteem (*pro* ainesüsteem) ja sellekohaselt ettevalmistatud õpetaja. Seda on S.Sagris oma lühikirjutises ka põhjendanud. Meil ei pruugi neid tõdesid "maailmakogemuse" toel kontrollida. (Küll tuleks "edukadki maailmakogemused" enne meil juurutamist Eesti–näoliseks kujundada–katsetada.) "Kooliuuenduslase" 2.numbris ilmub omaaegses kooliuuendusliikumises väga teeneka Gustav Reiali artikkel "Üldõpetus, klassisüsteem, aineõpetus" (ilm: Pedagoogiline aastaraamat II. Tln, 1933) ja minu meelest on autori seisukohad pedagoogikateaduslikult veenvad ka tänapäeval.

Muidugi johtub 6aastase algkooli juurdumisest–rakendamisest üsna ehmatav probleemiahel. Siingi tuleb tugineda omaaegseile kogemusile: koduläheduseks jaksati ehitada esimesed klassid, suuremad lapsed võisid algkoolitee lõpuni käia ka kaugemal. Niisuguse lähenemise korral ei pea piirkond alustama olemasolevate koolide laiendamise–juurdeehitamisega. Algkoolivõrgu (mõningasel) tihendamisel leitaks ehk sisuühtsemaid lahendusi ka lasteaias–algkoolis, mis praegu paraku toimib kui kaks eraldi asutust. Vähe on selles asutustüübis kasutatud järjepidevusvõimalusi. Ühise pere vormi, mis seob koolieelset ja algkooliiga, rakendatakse mujalgi. Nt Madalmaades on levinud nn 4–12aastaste põhikool (nooremate jaoks on see eelkool); Rootsist leiame näite 9kuuse kuni 13aastaste koostegutsemisest ühes asutuses.

Algkool peaks kujundama kindluse teha iseseisvaid valikuid järgmises kooliastmes. See aste aga saab tegelikult valikuid võimaldada suurtes, rööpklassidega koolides. Nii õpetajavõimalusi kui ka haridusökonoomilisi kaalutlusi silmas pidades. (Vahele öeldes: ega meie pedagoogikateadus haridusökonoomikat pluss haridusstatistikat tunnista, pole kuigi mõistlik kuulutada, kui palju teadlane riigile maksma läheb ning kas ja kuivõrd ta ennast õigustab.)

Keskkooli ja gümnaasiumi suhe on praegu umbmäärane, kui mitte öelda – kentsakas. Haridusõiguslikku erinevust ju pole – 12.klassi lõpetanud on võrdväärsed. Jääb arvata, et end gümnaasiumideks kuulutajad taotlevad kas teatud profiili ja|või prestiižset järjepidevust (Treffneri gümnaasium Tartus, Reaalgümnaasium Tallinnas jt), nii või teisiti kvaliteetsemat ja (edaspidi kindlasti) ka kallimat haridust.

See on täiesti loomulik. Euroopa kultuurmaades (Inglismaal, Prantsusmaal), nende eeskujul ka USAs jm kujunesid gümnaasiumi, lütseumi ja kolledži tüüpi õppeasutused sotsiaalmajanduslike (seisuslike) ja kultuuriliste tegurite koostoimes ja püsivad tänaseni prestiižses astenduses.

Ka Eesti Vabariigis sai gümnaasium kui koolitüüp jalad alla, 1938|39.õa töötas vabariigis 48 gümnaasiumi, linnas 46 (sealhulgas 15 õigusteta erakooli), maal 2. Et praegu on keskkoole 223 (!) ning et neid jagub ka Eestimaa kolgastesse, pole mingi auasi. See on pigem pool sajandit väldanud hariduse lagastamise tagajärg. Asi pole üksnes maakoolide võrgus, millele osutab S.Sagris. Kujutlegem: Mustamäe–Õismäe regioonis on praegu ühtekokku 18 keskkooli (ei ainsamatki eraldi algkooli). Kui nad kõik endid gümnaasiumideks kuulutavad, siis istub üks uhke nimega kool teise kukil – küsimata, kas on sotsiaalset tellimust ja pedagoogilist katet.

Tasuks kaaluda (uurida) hariduse tulevikusuundumusi. Kogu tõenäosuse juures pääseb enam mõjule pragmaatiline haridustaotlus (haridus kui vahend), mis tegelikult tähendab kutsehariduse tähtsustumist. Katalüsaatoriks muidugi turumajanduse elluminek. Hariduspoliitika peaks sellele kujundama vastukaalu (mis ei tohi tähendada survet). Et ei esiplaanistuks tehnokraatlik haridus, nagu see juhtus Läänemaailmas pärast Nõukogude sputniku kosmosesse lennutamist. Ma mõtlen vastukaalu esijoones rahvuskultuuriliselt keskustatud humanitaarharidusena, sest reaalhariduse taotlejad suunduvad edaspidi tõenäoliselt enam kutseharidusse. Muidugi ei tähenda see, nagu ei tohiks olla eluõigust näiteks reaal– ja kommertsgümnaasiumil. Peamine on üldhariduse prestiiž ja kõrgtase, sest väikerahva elujõud ja läbilöögivõime sõltuvad tema ajupotentsiaalist, mida tuleb käsitada (kui jämedalt see ei kõlagi) kui kõrgeimal tasemel kaupa.

Gümnaasiumi tegijatele tahaks südamele panna, et elujõulise ja edaspidi kindlasti ka konkurentsivõimelise õppeasutuse väljaarendamine on eelkõige meeskonnamäng. Ja siis ka tema liidri pedagoogilise jne kapatsiteedi probleem.

KALJU LEHT

Rüblik Ottokar arvab

"...ja nad jagunesid kolme leeri, nimelt algastme õpetajad, keskastme õpetajad ja keskkooliõpetajad."

Ei–ei, see pole võetud mitte EV Haridusministeeriumi haridustöötajate palgajuhendist, Tallinn 1991. Selle jaotuse tegi usin õpilane Ottokar.

Ja toosama tegelane Saksamaalt jätkab: "...et algklasside õpetajad peavad kõike teadma. Seepärast tohivad nad ka rohkem tunde anda kui keskkooliõpetajad." Nii arvas, jah, rüblik Ottokar, kuid kõige enam üllatas algklassiõpetajaid see, et samal arvamusel algklassiõpetaja tööst on ka Eesti Vabariigi Haridusministeerium.

Arusaadav ja mõistetav on see, et tunnikoormust on vähendatud emakeele– ja matemaatikaõpetajal seoses vihikute parandamise arvamisega õpetaja kohustuste hulka. Tahaksin aga küsida, miks emakeeleõpetajate kohustus v ä h e n d a b nende normtundide arvu 2–4 tunni võrra, matemaatikaõpetajate kohustus 1–3 tunni võrra, kuid algklassiõpetajal see kohustus s u u r e n d a b normkoormust 2 tunni võrra (põhikooli õpetaja normkoormus 22 tundi, algklassiõpetajal 24 tundi). Algklassiõpetajal on aga parandada nii matemaatika– kui ka emakeelevihikud ja alates 3.klassist ka veel vene keele vihikud. Jah, tõsi ta on, et 1. ja 2.klassis on vihikute parandamist vähem, kuid see–eest on palju tööd vihikute vormistamisega; 3. ja 4.klassis on vihikute parandamist juba küll nii palju, et see vääriks vähemalt 2 tunni tasu. **ETTEPANEK:**

Vähendada algklassiõpetaja normtundide arvu 22 normtunnini nagu põhikooli õpetajal.

See aitaks parandada suhtumist algklassiõpetajaisse üldse ja nii oleks võimalik anda normkoormusega tööd ka 1. ja 2.klassi õpetajale. Olemasoleva palgajuhendi ja õppeplaani alusel on see aga raske.

Või tuleks meilgi lähtuda Ottokar Domma tähelepanekuist: "V a r e m ei tohtinud neid kolme õpetajategruppi ühte patta pista, kuna õpetajate abikaasad seda ei lubanud. V a r e m pidi algkooliõpetaja abikaasa tervitama esimesena keskkooliõpetaja abikaasat. Seda nimetati auastmestikuks."

Pangem tähele, see oli juba läbitud etapp. Soovime, et nii oleks ka Eesti Vabariigis!

AUNE JOOST,
Jõgeva 2. keskkooli algklassiõpetaja

P.S. Sooviksime väga tutvuda uue atesteerimise korraga, mis takistab nõutava hariduse ja arvestatava pedagoogilise kogemusega pedagoogidele töötasu maksmast II kvalifikatsioonijärgu järgi.

A.J.

Eesti Õppekirjanduse Fond

12.detsembril 1990.a moodustati EV haridusministeeriumi juurde Õppekirjanduse Fond, mis oma olemuselt on EV haridussüsteemi õppeasutustele õppekirjanduse ja -materjalide loomist toetav organisatsioon.

Fond kasutab summasid stipendiumideks õpikute autoreile, materjalide kogumiseks (komandeeringud raamatukogudesse, õppeasutused teistesse riikidesse) õppekirjanduse tarvis, õppekirjanduse ja –programmide konkursside preemiateks, erandjuhtudel õppekirjanduse katsetamise kulude finantseerimiseks, aasta parima õpiku premeerimiseks.

Fondi kapital moodustub EV Haridusministeeriumi eraldistest, nii kodumaiste kui ka rahvusvaheliste fondide, firmade, asutuste, ettevõtete, organisatsioonide eraldistest ja üksikisikute annetustest, fondi tuluüritustest ja majandustegevusest saadavatest tuludest.

Fondi laekunud sihteraldisi või –annetusi kasutatakse eraldaja või annetaja soovi kohaselt, kui see ei ole vastuolus fondi eesmärkidega.

Raha saab fondi toetuseks kanda järgmisele arvele: **141584 Tallinna Elamu–Sotsiaalpanga Operatsioonide Valitsus. Kood 781017. Märgusõna "Õppekirjanduse Fond".**

Fondi tegevust juhib 11–liikmeline nõukogu. Fondi esimees on haridusministri asetäitja K.Luts.

15.veebruaril 1991 toimus nõukogu esimene töökoosolek esimehe asetäitja A.Egloni eesistumisel. Jagati välja esimesed stipendiumid. Nende saajad olid: Tiia Toomet (2000 rbl 5.kl ajaloo õpiku–lugemiku koostamiseks); Vambola Põder (2000 rbl 9.kl kodanikuõpetuse õpiku kirjutamiseks); matemaatikaprogrammi autorid Tiit Lepman, Kalle Velsker, Rein Kolde, Helgi Uudelepp, Aksel Telgmaa, Andres Haavasalu, Avo Lind, Ahto Lõhmus (1000 rbl).

HELLA MÕTTUS,
fondi sekretär

Uus tõukab takka, aga vana sammub kindlalt ees

On üsna ebaharilik praegusel paljude suhete ümbermõtestamise hetkel rääkida või kirjutada haridusest. Peatähelepanu hoiavad endal referendumid Baltikumis ja hindade külmutamine Eestis.

Kui nüüd ajas veidi tagasi minna, siis hariduselu kulminatsioon oli mõni aasta tagasi, kui toimus õpetajate kongress ja oodati uuenduspuhangut, kuid võta näpust..., peale kurtmise ja halamise midagi rohkemat see endaga kaasa ei toonud. Oli võimalus olla uuendusvõistluse esimene, kuid kahjuks tuli kuld vahetada viimase kohaga ja nüüd ei räägita sellest enam üldse suurt midagi.

Ülevalpool on olnud ridamisi muudatusi nii nimede kui ka isikute suhtes, kuid sisu on endine. Tõsteti palku, nii et nälga päris ei jää, aga muuks sellest piskust küll ei jagu. Tähendab, uus tõukab takka, aga vana sammub kindlalt ees. See pole midagi muud kui harjumus toimida nii, nagu ollakse toimitud siiani, sest nõnda on lihtsam ja kergem.

Teisest küljest vaadatuna on ka mõningaid nihkeid teistmoodi tegemise suunas, aga see ei tulene meie endi sisemisest vajadusest. Püütakse üksnes jäljendada mujal maailmas tehtavat ja arvatakse, et see ongi sisuline uuendus. Siit kasvab kaadriprobleem: igal aastal lõpetab kõrgkooli ligi pool tuhat õpetajat, kellest vaid osa leiab tee kooli. Tähendab, eesmärk oli saada diplom, harid(t)ust tõendav paber ja kõik teed on vala. Mine, kuhu tahad, kas või põhjapoolusele. Paljud suunduvad muudele tegevusaladele, mis ka mõistetav, sest kindlustatusetunne loob heaolutunde. Võib öelda, et uuenduste aeg on käes, aga elu nõuab meilt hoopis teist suhtumist ja teises suunas tegutsemist.

On olemas ka väärtuste ümberhindamise eeldus, kuid kõik takerdub nagu kogu meie elugi raharappa, raha ei ole ega tule kah. Kuni väärtused pole selle krõbiseva paberi abil ümber hinnatud, ei toimu ka sisulist uuendust. See väide ei ole absoluutne ega kehti kogu õpetajaskonna kohta. Tähendab, on kujunenud olukord, kus ühed tahavad midagi muuta, aga teised ei lase. Ja need, kes ei lase uuendusel toimuda, mõistavad õppeprotsessi all ikka veel faktiteadmiste andmist. Rõhutan, andmist, kuna see väljend ajab lausa külmajudinad peale. Kuidas saab haridust anda? Haridus ei ole veel asjastunud. Või on? Minu arvates võib haridust omandada, mitte saada. Kuni kõrgkoolid jätkavad faktiteadmiste kinnistamist, pole instituutidest ja ülikoolidest kooli suunduvail õpetajatel tahtmistki midagi teisiti teha.

Probleem tuleks lahendada nii, et õpetajale jääks vaid suunaja või juhendaja roll. See omakorda eeldab psühholoogiliselt väära tunniplaani eitamist ning ainete tsüklilist õpetamist. Aga see on praegustes tingimustes ilmvõimatu, kuna enamik linnakoole töötab kahes vahetuses.

On tõepoolest ebanormaalne nõuda õpilaselt korralikku ainesse süvenemist, kui iga 40–45 minuti järel tuleb end ümber häälestada. Aga igasugune loomeprotsess on võimalik vaid 4–5 tundi päevas, pärast seda ei ole enam mingit efekti.

Järgmine takistav tegur on subjekti–objekti suhtel rajanev suhete süsteem koolis (ka kõrgkoolis). See ei anna mingeid eeldusi loovaks vaimseks tööks, jätab ainult õpetaja esitatud faktide reprodutseerimise võimaluse. Sellest ka ükskõiksus õppimise ja kooliskäimise suhtes. Kõik väljaspool kooli olev pakub ju enam. Viimane on eelkõige suurlinnade probleem, väiksemais kohtades on veel säilinud kooli kui kultuuriasutuse sugemed.

Praegu kurdetakse, et pedagoogikateadus on madalseisus, aga meil on olemas PTUI, EHA ja HETT (Haridusjuhtide ettevalmistus– ja täiendusteaduskond). Millega tegelevad kaks esimest? Suurt ei millegagi. Seevastu HETT on uuele õla alla saanud. Võin väita, et sellest asutusest võib saada uuenduskursi eest seisja, kui vaid kujuneks õppejõudude püsikoosseis. Paljud teadjamad mehed on hõivatud ka väljaspool HETTi. Võttis aega mis võttis, aga HETT leidis lahenduse õpetatavate distsipliinide tsüklilisuses. Arvan, et see teaduskond on esimene omataoline Eestis, kus üks moodul (Ü.Vooglaiu termin) viiakse kas lõpuni või on asetatud ajalisse järgnevusse, mis peaks andma loogilise sidestuse eelneva mooduli või moodulitega.

Esimene semester kulus täielikult isiksuse–kultuuri–looduse seoste tunnetuskategooriate üle juurdlemisele, millele lisandusid rolli– ja videoanalüüs. Viimast tehakse teatud kindla aja möödudes uuesti, et teadvustada õppijaile nende hetkeseisundit. See annab oskuse ennast kõrvalt vaadata. Kuid inimene jääb inimeseks. Ja mida ta ka ei õpiks, teeb ta alati midagi viltu, aga seda ei tule pahaks panna. Väga huvitavaks kujunes tervisliku toitumise ja energiasüsteemi ning eneseregulatsiooni kursus. Viimasel pole vähem kaalu kui näiteks rollianalüüsil.

Teisel semestril tegeldakse kindlate moodulitega: juhtimine, teadustöö korraldamine, kultuur, psühholoogia, praktika Tallinna koolides jms.

Tundub, et kursusele kogunenud inimesed ei ole oma sisimas rahul kooli ja kõrgkooli praeguse olukorraga. Julgen arvata, et nii mõnestki saab hea koolijuht või õppejõud, kes oskab ja tahab õpetamise sisu kardinaalselt muuta.

Vanusepiir kõigub 22.–40.eluaastani. Kel tahtmist, tulgu ja pärigu, mida HETTis tehakse. Sel kevadel moodustatakse järgmine kursus. Kui Eestis on hakkajaid noori, siis oleks hea, kui nad tuleksid heast soovist ja tahtest midagi siin päikese all ümber teha, uskudes, et suurimgi võimatus osutub vahel võimalikuks.

Aeg on käes, et kaotada sõna "haridus" eest ära sõna "üld" ja muuta selle ühendi põhisõna sisu tõepoolest standardiks, mis annab võimaluse minna õppima ka mujale kui Tartu Ülikooli või Tallinna Tehnikaülikooli. Kõik sõltub sellest, kes tahavad seda vankrit vedama hakata, kas on neid, kes asetavad väärtused omale kohale, et haridust hakkaksid hindama kõik sellel väikesel ja madalal maal. Ka need, kelle käes on kopsakad kaukad, mis kuidagiviisi ei taha avaneda kultuurile, haridusele ja meditsiinile. Aga ometi on need kolm eluvaldkonda ühiskonna taastootev lüli. Haige, viletsa haridusega, kultuuritu töölise ja teenistujaga ei jõua me oma tootmise ning kultuuri progressi ära oodata. Aga loodame paremat.

Seni, kuni jätkub teha tahtjaid (esialgu veel krosside eest), püsime lainel. Annaks Jumal, et me sinna ka jääksime! Annaks Jumal valitsusele jõudu ja mõistust näha hariduses, kultuuris ja meditsiinis meie ühiskonna arengupotentsiaali! Siis võiks tulevikus kindel olla.

RAIVO KUUSK,
Haridusjuhtide ettevalmistus– ja täiendusteaduskonna kuulaja

"Kullo" juubelijutuks

Aastad veerevad kui herned

Öeldakse ju, et elu veereb kui hernes. Kõrinal ja kiiresti. Pelk peatus tehakse ehk siis, kui ümmargune tähtpäev käes. Nagu sel kevadel "Kullolgi", mida varasemast ajast Tallinna Pioneeride ja Koolinoorte Palee nime all teame–tunneme.

Olid ju ajad, mil kõrgeid ja kaugeid külalisi viidi ilmtingimata Kirovi–kolhoosiga tutvuma, pealinnas pidid iga hetk külaliste vastuvõtuks valla olema palee uksed, et laste loomingut näidata. Tihtipeale juhtus lastetööd tutvustavaks teejuhiks kunstiosakonna juhataja Aino Johanson, maja raudvara. Direktorid vahepeal tulid ja läksid, aga tema jäi. On jäänud tänaseni. Ja kui "Kullost" juubelijuttu valmistusin kirjutama, polnud mingit kahtlust, keda vestluspartneriks valida. Seepärast seadsin julgelt sammud Niguliste tänavasse Laste Loomingu Majja.

Ühel hommikutunnil seadsime end väikeses näitusesaalis sisse ja maja perenaine jutustas oma vaiksel moel.

"Paleesse tõin tööraamatu 1955.a jaanuaris. Tõnismäel oli laste käes 4 maja, aga ruumi ikkagi vähe. Ametinimetus oli uhke – poliit–massilise ja metoodikaosakonna kunstnik–kujundaja. Nii see "kujunemine ja kujundamine" algas. Tol ajal juba laulis Kaljuste–koor ja "Ellerheina" kroonika–albumid on mul kõik läbi kirjutatud."

1959.aastal saadi päris oma maja Ujula tänavasse. Endistega võrreldes oli see koguni palee moodi – kaunid suurte akendega saalid, kõrged laed. Igast ruumist võis hoomata ajaloo hõngu. Suuremasse saali ehitati lava ja väikeste nukunäiteringide asemel võis tööd alustada pioneeride oma teater.

"Uus maja tõi hulga ümberkorraldusi. Segadusi ka. Ühel päeval sain teada, et minu ametikohta enam pole. Vormistati siis teatri lavakujunduse ringi juhatajaks. Kui etendus hakkas valmis saama, tuli teha kõik ise (koos lastega muidugi), mis dekoratsioonideks vaja läks – puutööst kuni maalimiseni. Päevadest ei jätkunud, tuli öötundidest lisa võtta. Aga olime nooremad ega nurisenud.

Meil oli tore ja andekas rahvas. Mõtles igasuguseid asju välja. Mängujuhtide ringi vedanud Eha Pollisinskajal tuli idee korraldada lastele nääripeod. Keegi kusagilt "ülalt" ei käskinud ega nõudnud. Dekoreerisime kogu maja alates välisuksest ja lõpetades saaliakendele vitraažide maalimisega. Maja oli üks suur talvemuinasjutt. Vahel ei saanud ööseks kojugi, magasin kusagil pinkidel paar tundi ja jälle tööle. Valmis saime. Pärast tuli rahvakontrollile mitu seletuskirja sehkendada tõestamaks suurt materjalikulu ja õigustamaks mulle väljamakstud tasu.

Nääripeo lavastus oli oma maja rahvalt ja osalejad olime kõik ise. Mäletan, et näärivana abilisteks olime koos iluuisutamisringi juhataja Ly Piiriga – tema oli Lumehelbeke ja mina Jänes. Kogu jaanuarivaheaja jooksul käisid majast läbi kõik linna koolide mudilased – ikka mitu etendust päevas. Tagantjärele mõeldes olime ikka hullud küll, et niimoodi ilma käskimata rabelesime. Praegu ei tehta seda raha eest ka mitte. Aga vahva oli."

Oma maja jäi ajapikku kitsaks. Tegelikult polnud juba alguses tehnikaringidel vajalikke ruume. 5.korrusele ei saanud raskeid tööpinke paika panna, sest vanad vahelaed poleks vastu pidanud. Algasid unistused uuest pioneeride paleest. Nagu laulusalmis – raudbetoon, sellest teen ja sellest loon...

"Edgar Veeborn läks uue palee rajamisega hasarti. 1960.aastatel algas projekteerimine. Mõtted ja ideed olid lausa vapustavad – oma laev ja lasteraudtee, kõiksugu atraktsioonid, suvelaager ja mis veel...

Suvelaagri me suure surmaga saime – Matsalu kanti Illustesse. Kõik ringid käisid sealt läbi. Enne tuli põrguvaeva näha. Vana lagunenud mõisahäärberit kohendada, söökla katuse alla saada. Elati suurtes telkides. Romantikat kui palju! Illustes tuli oma põhitöö kõrvalt kõike teha – kokast koristajani. Keegi ei nurisenud. Aga laagri majandamine käis kauguse tõttu üle jõu. Olude sunnil anti Illuste spordikoolile üle. Kahju on sealsest soojast mereveest. Karepa põhjarannikul pole see. Aga eks vanad ajad ole ikka ilusamad, vesi soojem, rohi rohelisem."

Ent ometi laev ju saadi ja praegune Noorte Meremeeste Klubi kasvas välja just palee tiiva alt. Saadi juurde ka vana koolihoone Mooni tänavas (praegune Noorte Tehnikamaja). Alles 1977.aastal kerkis Mustamäe teele soopealsele uue palee esimene (ja seni ainuke) järk.

"Kui läksime ehituse lõppjärgus maja uudistama, siis ehmatas ära küll. Pikem mees tõstab käe üles, ja lagi vastas. Ujula tänavas olime 4 m kõrguste lagedega harjunud. Lähed mööda kitsast koridori, vaatad vasakule – kitsuke kolmnurkne "saal", veel mõni samm – uus kolmnurk, taas "saal". Proovisaalideks käib küll, lohutati. Kohe–kohe hakatakse ehitama saalide korpust. Nii jäigi. Siiamaani. Praegugi üürime Kanutiaia noortemajalt (endine Mererajooni pioneerimaja) teatri ruume ja seal on ka auto–motoklubi. Niguliste tänava maja eest maksame linnavalitsusele kõrget üüri. Ei tahaks küll ära sõnuda, ent ega tänasel segasel üleminekuajal ole päris kindel, millal volikogu võib mõttele tulla maja valuutat teenima panna. Ümbruskaudsed keldrid ju restorane täis. Äkki tahab veel mõni ärimees kaugelt eksootiliselt maalt Tallinnas kauplema hakata?

Praegu, kiirel ajal, on pahatihti nii, et laps jookseb ringitundi, joonistab või tikib seal 1,5 tundi ja padavai edasi trenni. Lapsel peaks aga olema koht, kus olla. Näiteks omalaadne seltskond püsib teatris. Ega seal peagi teab mis naitlejaid koolitama, aga välja on kujunenud teatud elamis– ja suhtlemisviis. Lihtsalt ollakse ja suheldakse, kuni aeg lubab – juba üksnes mõtte– ja eakaaslaste keskkond kujundab noort inimest."

Rääkisime veel paljust, ajast ja inimestest. Juhtidest ja alluvatest. Kolleegide omavahelistest suhetest ja laste arenguteest. Hetkeolukorrast üleminekuaja Eestimaal.

"Tagantjärele tundub, et seisakuajal oldi pika palumise ja lunimise peale laste vastu lahkemad kui praegu. Täna loeb igaüks oma kopikaid ja rahakotirauad on lukus. Aga ehk elame üle. Tähtis on see, et kollektiiv omavahel sobiks. Olen selle pika aja jooksul üksjagu inimesi kohanud. Praegune ajahetk lohutab, sest majas on hulk noort rahvast, kes omavahel sobivad. Seltsimu peab ka olema, muidu nüristume muserdatud ajas."

Üleeile said "Kullos" kokku kõik need, kes kunagi paleesse osakese oma elust ja tööst andnud. Kindlasti on igaühel neist omad mälestused. Tänased mälestuskillud olid aga inimeselt, kellele see maja ja lapsed on olnud elutööks.

Mälestusi kuulas
ÜLO TIKK

HUVITAV TEADA

■ Sakslastega asustatud rajoonides Volga ääres on kavas hakata lastele lasteaedades õpetama saksa keelt kui emakeelt. Kahe aasta jooksul võtavad Volgogradi kohalikud võimud meetmeid oblasti territooriumil elavate nn nõukogude sakslaste rahvuslike ja kultuurivajaduste rahuldamiseks. Kohalik raadio ja televisioon juba edastavad saksakeelseid saateid, sealhulgas ka raadiojaama "Saksa Laine" omi, ajalehed hakkavad ilmuma saksakeelse lisaga.

■ Novotšerkasskis leidis aset suur kasakate nõupidamine, mille töös osales üle 500 Rostovi oblastist delegeeritud kasaka. Seal arutati Doni kasakkonna kultuurilis–ajaloolist taassündi.

Tahetakse, et kesk– ja kõrgkoolides õpetatavate ainete hulka lülitataks Doni kasakkonna ajalugu, samuti fakultatiivaine "Doni kirik". Kõne all oli Novotšerkasski Polütehnilise Instituudi ümbernimetamine Doni tehnikaülikooliks. Õigus sinna väljaspool konkurssi astuda on, nagu arvasid koosolnud, isikutel, keda soovitab Kasakate Liit.

■ Enamikus Jerevani koolides kestab talvine koolivaheaeg peaaegu kaks kuud. Koolid on kütmata: linnas on masuudi ja gaasi puudus. Mõnel pool on tunni pikkus kärbitud poole peale, kusjuures lastel on lubatud neis viibida ainult palitutes ja kasukates.

■ Vladivostoki 47. koolis puhkenud tulekahju ajal jäi väljapääsuta ligemale 100 õpilast. Tuli sulges kohe väljapääsud tänavale, koolikorpuste ühenduskäik oli aga suletud trellidega. Lastel tuli välja hüpata aknast. Selle tagajärjel sai üks õpilane tõsiseid luumurde, ühe õpilase ja õpetaja tõid tuletõrjujad tulest välja teadvuseta olekus.

■ Kuidas ümber kasvatada veerandis 3 ja rohkem puudulikku või õppeaasta lõpuks paari puudulikku evivat õpilast? Tomski oblasti Streževo linna 3. koolis peavad nende vanemad hakkama maksma 50 rubla trahvi. Sellest vabastatakse vaid paljulapselised ja vähekindlustatud perekonnad, samuti vaimsete hälvetega laste vanemad.

Saadav raha jaotatakse kooli eelarve kaudu oivikutele preemiaks.

■ Rahatrahvide süsteemist tundidesse hilinemise ja koolist põhjuseta puudumise eest on teada andnud ka mitu Taškendi kooli.

Vabariigi prokuratuur protestis säärased otsused kui konstitutsioonivastased, mis rikuvad kodanike seaduslikku õigust tasuta haridusele, ja saatis protesti Usbeki haridusministeeriumile.

■ Mitukümmend N Liidu õpetajat lõpetas uuest aastast õpetamise Mongoolia koolides ja sõitis ära koju. Mongoolia haridusministeerium oli sunnitud nende teenetest loobuma, kuna Nõukogude pool pani ette kas maksta pedagoogide töötasu dollareis või seda mitu korda tõsta.

Nii jäid paljud Mongoolia lapsed koolides, kus õpetati mitut õppeainet vene keeles, ilma õpetajateta.

■ Maaväringus purustatud Leninakanis on paljud kooliruumid seni taastamata, puudus on kõige vajalikumatest laiatarbekaupadest.

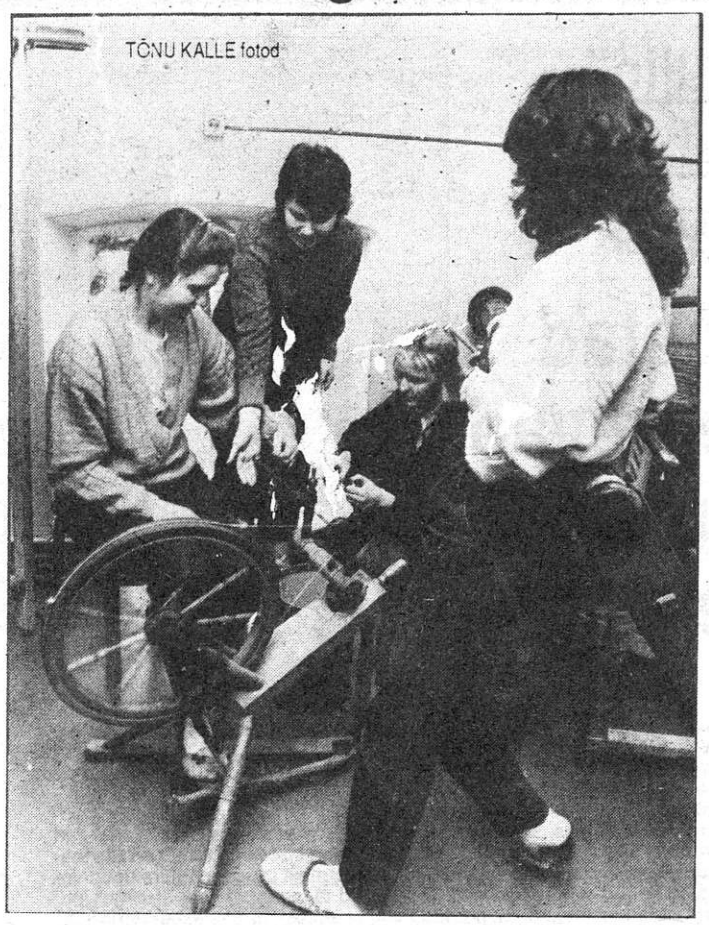
Linnanõukogu andis linna igale õpetajale talveks koti kartuleid, mida nood pidasid suureks kingituseks.

■ Petropavlovski koolides Kamtšatkal on juba ammu ostu–müügi asjaks saanud püssirohulaengud, mürsud ja miinid. Ent miilits reageeris alles siis, kui kellegi "hoolitsevad käed" olid miini pannud 6. kutsekeskkooli direktori ukse alla, aga üks ettevõtlik kutsekooliõpilane pakkus miinipildujat "Nool" müüa poolteise tuhande rubla eest.

Seni on kuuelt noorukilt ära võetud 8 miini ja 2 mürsku.

Venekeelsete kesk– ja kohalike väljaannete põhjal
HELGI ROOTS

PÄEVATEEL

TÕNU KALLE fotod

Kodumajanduskooli õppeklassis värtnad juba vurisevad.

Pruudid tulevad

Läinud septembris avas Pärnus ukse kodumajanduskool. Esialgu küll humanitaargümnaasiumi katuse all, aga oma maja (kunagine naiskäsitöökool Pühavaimu t 26) remont lubab kevadel juba kolimisele mõelda ning uut õppeaastat koduseinte vahel alustada. Direktor Eva Talts oli kindlalt seda meelt. Suvi jääb elu sisseseadmiseks ja ümbruse korrastamiseks. Selleks on õpilastel kujundusplaanidki valmis. Ka ootavad paikapanemist uus mööbel ja õpperuumide sisustus. Õnneks saadi paljugi osta veel soodsate hindadega – mööbel, serviisid, õmblusmasinad (paraku viisid murdvargad juba 6 masinat uuest majast ära).

Esimest tööaastat alustas kodumajanduskool 2 rühmaga, kokku 40 õpilast, kes valiti konkursil 9.kl ja keskkooli lõpetanute hulgast. Sobivuskatsel läks arvesse kaasavõetud näputöö, kuid komisjonile tuli ette näidata, et see ikkagi enese tehtud ja kasutatud võtteid osaakse. Vestlus selgitas, kas tulevasel õpilasel kooli vastu ikka huvi jätkub ning õppimine jõukohane. Nüüd ollakse veendunud, et esimeste õpilaste vastuvõtt on õnnestunud ning väljalangust peaaegu polegi.

Põhikooli lõpetanute rühm õpib 30rublase kuumaksuga koolis 2,5 aastat, keskkoolilõpetanud 2 aastat. Esialgse kava kohaselt ei pidanud põhikooli lõpetanud keskharidust saama, aga kokkuleppel kaugõppekooliga antakse soovijaile sesoonõppes siiski see võimalus. Emakeel (100 t) ja võõrkeel (saksa või inglise – 200 t) on oma kooli õppeplaanis. Ka keskkoolirühm saab ema– ja võõrkeeltest soome ning rootsi keele õpetust. (Emakeeles on tuntav osa kirjandusel ja kirjandiõpetusel ning tarbekirjade koostamisel.) Võõrkeelte valikul on arvestatud kooli häid suhteid Soome ja Rootsiga. Kaks tüdrukut õpivad praegu (5 kuud) Järvenpää kodumajanduskoolis, kes on Pärnu sõsarkooli ristiema, soomlaste ülalpidamisel. Soomlased on lubanud igal aastal mõne meie õpilase vastu võtta. Soome on müügiks viidud juba esimesi näputöid, mille müügiraha eest ostetakse koolile õppetehnikat. Pärnu maakonna sõpruspiirkond Rootsis on Västeros. Viie aasta sõpruslepingus on õpetajate ja õpilaste vahetus. Kolm õpilast maakonnast juba õpivadki Rootsis majandusökonoomikat. Ehk jõuab lähetusjärg ka kodumajanduskooli kätte, siis on rootsi keele oskus eest võtta.

Kodumajanduskooli mõlema rühma õppeplaanis on maksimumtundidega esikohal aiandus (550 ja 500 t). Septembris ja mais praktiseeritakse Aianduse ja Mesinduse Seltsi (tema on ka sponsor) aiandis kahe sealse spetsialisti käe all. Talvistel loengutel saadakse teadmisi puuviljandusest, katmikala taimedest, koduaiandusest jm.

Samaväärse tunniarvuga õpitakse toitlustamist 13. kkk programmi järgi. Õpetavad 3.järgu kokk ja 6.järgu kondiiter. Sel aastal ollakse olude sunnil vastutuleliku 2. keskkooli õppeköögis, kus ainult kolm pliiti. Aga oma maja ootuses elatakse ajutine raskus üle.

Kolmas põhiaine on tekstiiliõpetus – silmuskudumine, heegeldamine, tikkimine, mis vajavad varemõpitu süvendamist ja täiendavaid oskusi. Kangakudumisele kui unustusse jäänud alale kulub 300 tundi. Selleks on elanikelt ostetud või ajutiseks kasutamiseks saadud 9 telge ja 3 vokki, tahetakse ka kraasimist ja ketramist õpetada. Kangakudumise klassis olidki tüdrukutel parajasti käsil kaltsuvaip, saunalina, villased sallid, rahvarõiva seelikuriie. Vokil korrutati Sindi vabrikust või "Linast" saadud ühekordne lõng kokku vajalikuks jämeduseks. Vabrikud on koolile abikäe ulatanud. Sindist ja "Maratist" on saadud riidereste, ka õmblusniiti.

Kergete rõivaste õmblusõpetusele kulub 350 ja 300 tundi. Neid on seni peetud koolidevahelises õppetootmiskombinaadis. Õmblusmasinate remondi on enda peale võtnud Klementi–nim õmblusvabriku mehaanik.

Kui kellelgi tekib süvahuvi peenemate pitside – süstikpitsi, paelapitsi, filee, niplispitsi jm vastu, siis saab lisatunde võtta valik– ja vabaaineteks eraldatust. Vajadusiti saab neid 450|300 t kasutada teistegi erialade süvaõppeks, et anda lõpetanutele mingi kvalifikatsioon. Tulevikuks eluliselt vajalik!

200 t kulub korrastustööde õpetamisele, sest oleme ju võõrdunud tsiviliseeritud maade heakorrast. Taas tuleb õppida majapidamistöid, akende pesemist, pisiremonti. Isegi tolmu– ja põrandalapp peavad olema ilusad ja puhtad (Soomes ostetakse need poest, pestakse pesumasinas), rääkimata majapidamisharjadest.

Lastekasvatusele mõeldud 100 t toimuvad 21.lastepäevakodus, kus tüdrukud õpivad lastelaule ja –mänge, teevad ise mänguasju, saavad teadmisi psühholoogiast ning õpivad lastega suhtlema.

Psühholoogiaharidust antakse suhteliselt palju – 100 t, aga eks ole selles ka vajakajäämist. Psühholoogiat õpetab humanitaargümnaasiumi direktor Neeme Ellermaa.

150 t saavad tüdrukud tervishoiu– ja hügieeniteadmisi – naisele kõike vajalikku – Pärnu peapediaater Astrid Tammiste käest. Juttu on ealistest iseärasustest, tervislikust toitumisest, esmaabist. Järgmisel aastal tuleb ka praktika, võib–olla saab isegi sünnituse juures olla.

Üllatuslikult leidsin kooli õppeplaanist kunstiõpetuse – 100|50 t, mis on disainisuunitlusega, õpitakse kompositsiooni põhitõdesid, mööda ei saada ka värviõpetusest. Kunstiõpetust annab TPedI JT lõpetanud õppealajuhataja Malle Raudoja.

Õppeplaanis on veel põhikooli lõpetanuile ökoloogia ja raamatupidamise alused, aga sel aastal neid tunde ei tule. Raamatupidamise alused peavad silmas ökonoomset majandamist, kasina palgaga väljatulemist, mida meie kitsastes oludes eriti vaja läheb. Helsinki ülikooli õppejõud on lubanud koostada programmi ja Soomes seminaril käinud said kaasa vajalikke õppematerjale, Järvenpää sõsarkoolilt õpikuid.

Vaba– ja valikainete tundidest tahetakse tulevikus lisa võtta ka esteetilisele kasvatusele, et kursis olla teatri–, kirjandus– ja kultuurisündmustega, panna rõhku käitumiskultuurile. Neist teemadest on juttu ka kirjandus– ja psühholoogiatundides.

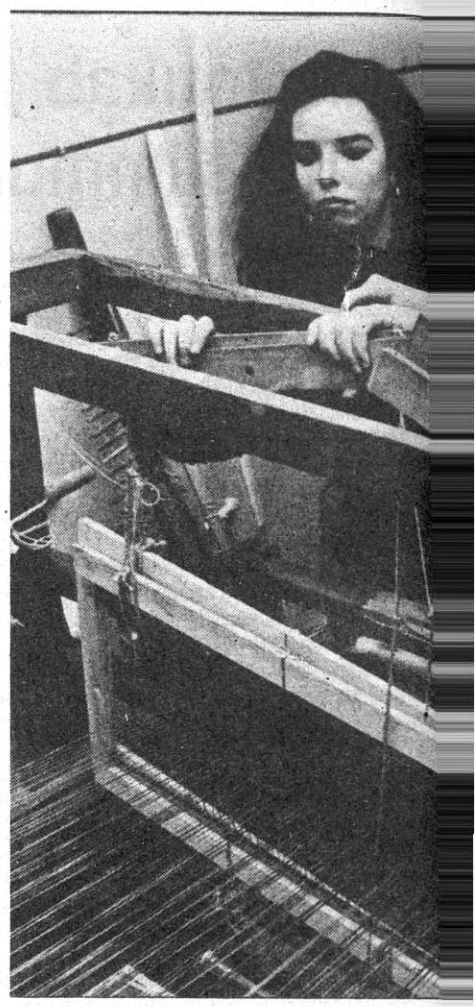
Nii peaks tulevane ema ja perenaine õppima palju kasulikku. Ehkki kool ei anna mingit haridusjärku (kvalifikatsiooni tahetakse anda), on huvi lõpetajate vastu juba praegu. Neid ootavad kooperatiivid, õmblusvabrikud ja toitlustusasutused. Mõistagi ka oma pere.

Praegu kitsastes oludes (maja III korrus, kus pole isegi vett) toimuvad veel õhtukursused 200 täiskasvanule: 2 õmblus–, 2 kudumis– ja heegeldamis–, 2 masinatikandi, 2 rahvarõivaste tegemist õpetavat rühma. Edaspidi on plaanis kangakudumine maanaistele. Maakonna käsitööõpetajad käivadki seda juba õppimas. Ka toiduvalmistamine tahetakse oma majas käsile võtta, miks mitte koguni vanast esemest uue tegemise lühikursus. Soovijaid leidub, need, kes juba käinud, ei taha enam loobuda. Eva Taltsi juures käib üks rühm juba 10 aastat, ehkki õpilased õpetaja tasemele jõudnud. Aga hea seltskond maksab ka midagi.

Niiviisi harib kool Pärnumaa naisi ning kavatseb oma valgustusmissiooni veelgi laiendada. Nimelt ilmub Pärnus "Käsitööleht", kus näidistena on kasutatud kodumajanduskooli töid ja õpetusi. Nii saaksid õpetajad tulevikus veel ühe õppevahendi.

Kodumajanduskoolilgi pole spetsiaalseid õpikuid, kasutatakse seni ilmunud üldharivaid väljaandeid ja põhikooli õpikuid. Midagi on saadud ka soomlastelt. Aga esialgu peavad õpilased konspekti kirjutama, mis teadagi pole meeldiv.

Majandusmured on kodumajanduskoolil nagu igal teiselgi. Ehkki põhiinventar on olemas, jääb raskusi ikka varuks, eriti praeguse kallinemise ajal. Tubli majandusjuhataja Marju Ots (erialalt vene keele õpetaja) teeb, mis tema võimuses. Pärnu toitlustettevõtted ja vabrikud lubavad head koostööd edaspidigi.

Kan
niis
Mar
(par

Kodumajanduskool Pärnus

Johannes Käis ja *active learning*

Kange kiusatus on pealkirjas asendada "ja" võrdusmärgiga. Ega see suur viga olekski.

Meie praegune pedagoogide põlvkond on jäetud kõrvale J.Käisi pedagoogilise süsteemi tundmaõppimisest, kuid tänu Johannes Käisi Seltsile, F.Eisenile, I.Undile, A.Elangole, H.Liimetsale, R.Liimets–Sorokinale, K.Lehele, F.Kupule jt on meieni jõudnud tema põhiideed, mis on ülimalt aktuaalsed praegusel kooliuuendamise ajal ja tunnetusprotsessidel rajaneva pedagoogika levimise taustal maailmas.

Pedagoogikateadusest kaugel, kuid pedagoogilisele praktikale suhteliselt lähedalseisva diletandina julgen väita, et Ameerikas mõistetakse sõnapaari *active learning* all individuaalsuse kujundamist isiksuseks ja isiksuse sobitamist ühiskonda, mis on J.Käisi pedagoogilise süsteemi nurgakivi. Väidetakse, et soomlased eriti ja rootslased nende järel nägid J.Käisi süsteemis just seda, mis viib elule ja ärile, kodule ja ühiskonnale vajalike isiksuste kasvatamisele, sest "mida tugevam on individuaalsus üksikinimeses, seda rikkam on ühiskond" (J.Käis). On teada, et ka Kesk–Euroopa on püüdnud vabaneda passiivsest ja tuupimisele tuginevast koolist. Paljudest uurijatest tooksin välja ainult kaks: J.Piaget' ja E.Eriksoni. J.Piaget uuris lapse intellektuaalset arengut sõltuvuses vanusest ja leidis need momendid, mil lapse psüühika on eriti vastuvõtlik mingile kindlale tegevusele, millal ta hakkab aru saama mõistetest jne. E.Erikson uuris lapse sotsialiseerumist. Nende uurimuste põhjal ei ole tarkadel peadel eriti keeruline määrata, mida ja mis ajal õpetada, mida arendada, jääb ainult küsimus, kuidas õpetada, kuidas arendada. "Kuidas" oli ka J.Käisil ülimalt tähtis. Ta väitis, et ei ole niivõrd tähtis see, mida ja kui palju õpetada, kuivõrd see, kuidas õpetada. Kuidas õpetada nii, et õppimine oleks huvitav ja kütkestav tegevus. J.Käis nägi lahendusena lapsekeskset kooli, mis austab individuaalsust ning arendab sotsiaalsust, kus arvestatakse üksikisiku õigusi ja inimväärtusi, võimaldatakse loomupäraste võimete arendamist, omaalgatuslikku, iseseisvat, isetegevat jõu– ja huvikohast tööd.

J.Piaget' ja E.Eriksoni uurimustest rääkides tuleb tõdeda, et meil on need jäänud erilise tähelepanuta, ent Ameerikas on suurt huvi äratanud. Just nende uurimustele ongi rajatud õpilasi õppeprotsessis aktiivsemaks pooleks tegev *active learning* – aktiivõpe.

Ei ole vist eriline üllatus, kui selle metoodika kolmanda komponendi (kuidas panna last õppimisest huvituma) väljatöötamisel jõuame tagasi J.Käisi juurde.

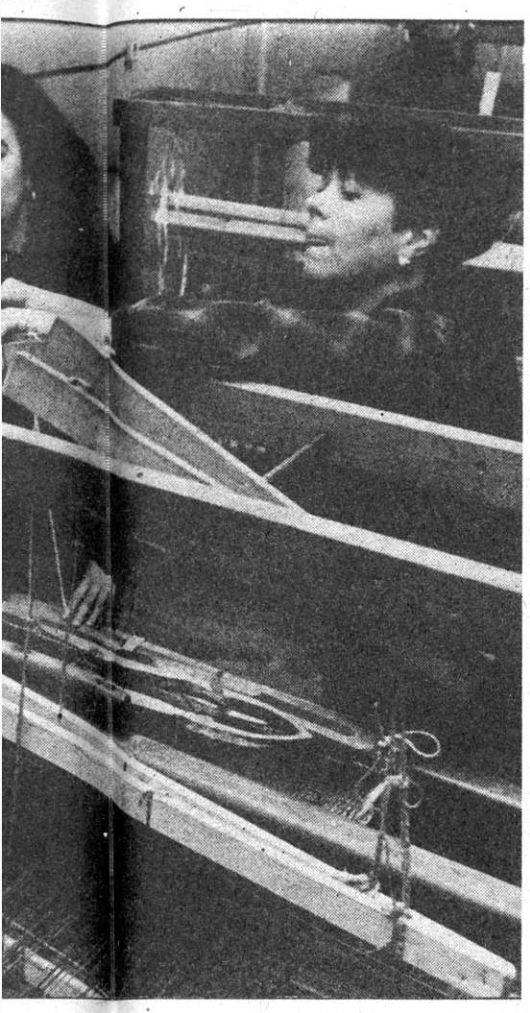
Fakt on aga see, et 1960.aastate lõpul valmis suur projekt, mille teostamist juhtis Gibson ning mis hakkas levima ja traditsioonilist passiivset tuupimiskooli välja tõrjuma paljudes USA osariikides ja Canadas.

Ei pea siinjuures vajalikuks näidete abil lahti mõtestada aktiivõppe meetodeid, kuna olen seda teinud eelnevates kirjutistes aktiivõppest, kuid tahaksin rõhutada selle põhjalikuma tundmaõppimise vajadust. Muidugi juhul, kui meie pedagoogilise mõtte juhtijad peavad vajalikuks rakendada J.Käisi ideid. Praegu tundub aga, et see on asjatu lootus.

Teaduslik–praktilisel konverentsil "Pedagoogika ja Eesti kool sajandivahetuse eel" väitsid PTUI teadlased H.Isok, E.Noor jt, et "paari viimase aasta jooksul on Eesti kooliuuenduses tehtud ära suur töö – uued programmid, haruõpetuse rakendamine, uue õppekirjanduse koostamine, nn alternatiivhariduse teke, gümnaasiumid jne" (vt konverentsi teeside kogumik lk 9). Ja edasi: "On ilmnenud tendents kanda meie oludesse mujalt üle – seejuures enamasti mehaaniliselt ja juhuslikult – pedagoogilisi süsteeme või üksnes nende osi või elemente. Seejuures kaldutakse ülevõetut tihti absolutiseerima teaduse viimase sõnana (ehkki sageli on tegemist sajandi algusest pärit süsteemiga). Nii rahvuskooli kui ka pedagoogika kui rahvusteaduse arengu seisukohalt ei saa seda õigeks pidada."

Niisiis, meie lugupeetud teadlaste arvates peaksime sajandivahetuse reformpedagoogika ja sellele tugineva Käisi pedagoogilise süsteemi ning selle piiritagused arendused hoopis unustama. Seda võiks ju teha, kui oleks midagi paremat asemele panna. Viimase viiekümne aastaga on teadlased suhteliselt vähe tegelnud kooli lapsekesksemaks muutmisega. Ei ole ju õppeplaanide ja –programmide silumine, redigeerimine ning täiendamine kooliuuendus!

J.Käis mõistis kooliuuendust ikka põhimõttelise uuendusena. Ta võitles lapsi ühetaoliseks nüristava koo-

Kangastelje taga aitab niisi õigeks seada Marju Ots (paremal).

Koolil on praegu juhtkond ja kangakudumise õpetaja põhikohaga, teised kohakaaslased lepingu alusel. Eks tulevane aasta tee kaadriski korrektiive – tööle tulla tahtjaid jätkub.

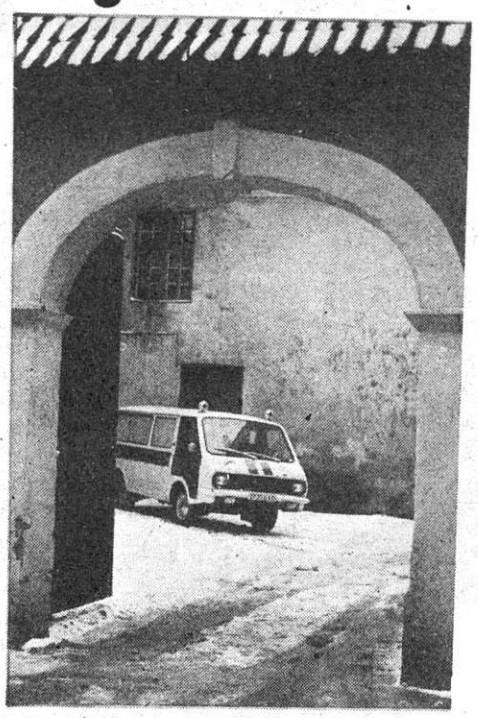
Koolil ei ole internaati ning esialgu seda muretsema ei hakata. Pooled maalt sõitvad õpilased, kellel iga päev käia tülikas. on leidnud korterid Pärnus. Tundub, et seal pole ajutise peavarju leidmine probleem.

Tuleval aastal võtab kool vastu järgmised 40 õpilast ja kasvab poole suuremaks. Soovijaid oleks veelgi rohkem, aga kooli võimalused panevad vastuvõtule piiri. Huvi näitas kas või hiljutine lahtiste uste päev, kus tutvustati tulevastele õpilaskandidaatidele kooli ja vaadati väikest käsitöönäitust.

Pärnu kodumajanduskooli (nagu kõigi pruudikoolide) populaarsus kinnitab, et samalaadseid koole peaks olema rohkem, vähemasti igas piirkonnas, võimalusiti maakonnas, linnas, et see Eesti ilmele peagi tuntavaks saaks. Ehk tõuseb Eesti siis tööniksina üles oma räämatuhast.

MAIMO KALMET

Ka väike laps võib huvituda Tallinna ajaloost

EINO PÄRNAMETSA foto

Seisan koos 3.klassi lastega Kiek in de Köki ees. See on meie neljas jalutuskäik tutvumaks Tallinna vanalinna vaatamisväärsustega. Ent ikka ja jälle paluvad lapsed jutustada lugu, kuidas Liivi sõja aegu vaenlase mürsust suurtükitorni nii suur auk tekkis, et korraga kaks härga võis läbi mahtuda ja kuidas hiljem torni parandamisel selle juhtumi mälestuseks kivi– ja raudkuulid seina müüriti. Juba paar tundi oleme Toompeal ringi kõndinud, ent veel ei taha keegi koju minna. On kuidagi eriline tunne, kui sulle vastu vaatavad kõike teada tahtvad lapsesilmad. Kas pole uudishimu ja uurimistahte kujundamine õppeprotsessi üks tähtsamaid eesmärke? Peaksin seda loomingulise ellusuhtumise aluseks.

Kodulinna ajaloo tundmine on iga eestlase aukohus. On ju lausa häbiasi, kui 20aastane teab Tallinna kohvikuid ja restorane, ent keskaegse linna mälestusmärkidest ei oska midagi rääkida. Tegelikult pole õiglane üksnes noori teadmiste puudulikkuses süüdistada. Suunajad oleksid pidanud olema täiskasvanud. Ent kas ei jää nii mõnigi ema–isa hoopis ise hätta, kui tema käest küsida näiteks Hobuveski asukohta ja milleks seda ehitist vanasti kasutati või paluda tal kirjeldada Suurgildi vappi või öelda, kui palju jäi pärast katku– ja näljaaega XVII sajandi algul Tallinnasse elanikke. Jne.

Ekslik oleks arvata, et noored ei huvitu kodukoha minevikust. Kõige sellega võiks alustada isegi juba väikelapseeas. Kahjuks on täiskasvanud veendunud, et 4–5aastane laps on liiga tilluke ja rumal tõsisema jutuajamise jaoks. Nii talle antaksegi mängimiseks nukud ja klotsid, samal ajal kui ta on võimeline tegelema keerulisemate probleemidega. Ärgem alahinnakem oma lapsi! Ühe 3,5aastase lapse ema rääkis, kuidas ta abikaasale teatas oma kavatsusest tütrele Tallinna ajalugu õpetama hakata. Isa olevat jahmunud: "Mida sa veel välja ei mõtle!" Ent laps läks Tallinna kaarti nähes uudishimust ja põnevusest lausa põlema. Hiljem meenutas see noor ema naerdes, kuidas nad lapsega Tallinna kaitsetornide nimesid õppisid. Isa oli kõrvalt kuulates–vaadates juba ammu tüdinenud, ent lapse innul ei näinud lõppu tulevat. Ja nii saigi pisitüdruk kõik 26 keerulise nimega kaitsetorni selgeks. Ent millised nimed: Loewenschede torn, Eppingi torn, Grusbeke–tagune torn, Stoltingi torn, Assauwe torn, Hattorpe–tagune torn jne. Teadmistest väärtuslikumaks pidas ema lapsega kujunenud eriliselt lähedasi ja südamlikke suhteid, lapse soovi temaga koos olla. Last köitis see mäng nii, et kui ema sõitis pikemaks ajaks komandeeringusse, oli tüdrukutirts kurb eelkõige põhjusel, et "uurimistöö" tuli pooleli jätta.

Ka mina olen Tallinna ajaloo iseõppija. Kord sattusime 5aastase tütrega lehitsema K.Laane raamatut "Tallinna kultuuriloo radadel". Juba järgmisel päeval alustasime marsruudiga nr 1 "Mööda vanalinna". Juhtus meie uurimisreisil ebaõnnestumisigi. Näiteks otsisime meeleheitlikult Wulfardi–tagust torni. Kaardil oli torni asukoht täpselt märgitud. Käisime ümbruskonna mitu korda läbi, kuid tulemusteta. Laps veel hüüdis lõbusas meeleolus: "Wulfardi–tagune torn, uu–uu, kus sa oled!" Pärast selgus, et torn oli avariiolukorra tõttu juba ammu lammutatud. Ent selle päeva otsimis– ja ronimistuhin on tütrel senini meeles!

Hiljem liitus meiega veel teisigi lapsi. Esimese ekskursiooni ajal olid nad 8aastased. Kui üllatunud oldi kuuldes, et vanasti müüdi apteegist ka maiustusi, veini, mängukaarte, püssirohtu, paberit jms, et Puškini vaarisa oli Tallinna komandant jms. Lapsed olid nõus tundide kaupa vanalinna avastusretkedes osalema. Mäletan üht juhtumit külmal talvepäeval. Olime juba tükk aega Raekoja platsil otsinud vanasti siin asunud häbiposti tähist. Hetkel oli müügiputka selle osaliselt varjanud. Kui võidukad ja õnnelikud olid lapsed, kui viimaks sileda graniidist kivi üles leidsid! Ise külma pärast jalgu üksteise vastu trampides, kuulasid nad suuri silmi, kuidas ebausklikud linnakodanikud timukaga kohtumist kartes tõmbusid juba kaugelt tema punast rüüd nähes tee teise serva, et Raevangla (praegune Raemuuseum) valvurid olid Raekoja taguse tänava sulgenud ja pidasid seal sigu jne. Sigala keset linna! Timuka maja Toompea nõlva all! Hoolimata külmast ilmast oli terve seltskond õhinal valmis kõike seda vaatama minema.

Egas mina üksi neist lastest vaimustatud olnud. Ühel ekskursioonil võlusid nad oma küsimisinnuga Toomkiriku töötajat sedavõrd, et too näitas meile kõiki kiriku kultuuriväärtusi – Krusensterni kabelikujulist mälestusmärki, pühakute kujusid kantslil, vapp–epitaafe, Patkulite perekonnalooži jms – väga põhjalikult. Ta lubas meid ka kooriruumis asuvat altarimaali "Kristus ristil", altarit ennast, Tiesenhauseni hauaobeliski jm lähemalt vaatama minna. Eriti üllatas lapsi oma silmaga näha, kui palju oli kultuurikiht sajandite jooksul tõusnud, nii et praegu on kirikusse sisenedes tunne, nagu astuks sügavale keldrisse. Ent mind paelus enim laste siiras teadmishimu, mis pani kirikutöötaja näo heameelest lausa särama.

Tavaliselt läksime pärast ekskursiooni kohvikusse, et maiustada ja üheskoos lugeda Tallinna kohta kirjutatut. Kahjuks on sel teemal lapsele mõistetavas keeles raamatuid napilt: "Tallinna legendid", J.Rannu "Minevikku Tallinn" ja vahest veel mõned. Pakuksin kirjanikele ja ajaloolastele välja idee – kirjutage 10–13aastastele Tallinna ajaloo lühikursus.

Tegelikult leiavad entusiastlikud noored kõik vajaliku ise üles, kusjuures ollakse nõus ka tõsiteaduslikes teostes puurima. Vanalinna päevade ajal korraldatud linnaekskursioonil panin tähele kolme 10aastast poissi. Nad suhtusid küllaltki kriitiliselt ekskursioonijuhi selgitustesse, leides, et too räägib liiga triviaalseid asju. Küsimusele, kust nemad on Tallinna kohta nii palju teavet hankinud, nimetati allikaks R.Pullati koostatud "Tallinna ajalugu (1860–1965)". Aga see teos on 472 lehekülge paks ja mõeldud eelkõige täiskasvanutele, vahest isegi spetsialistidele!

Kus on Tallinna õpilastel võimalus kodulinna minevikusündmusi ja arhitektuuri põhjalikumalt tundma õppida? Tallinna 7. keskkoolis on kodulookursus, mille tunnid pidavat õpilaste seas olema ühed armastatumad. Ka linnas käies mängitakse vastastikku "giidi–külalise" mängu, tutvustades üksteisele inglise keeles Tallinna vanalinna kultuurimälestisi. "Kodulinna" majas on ajalooring, mille noored liikmed pidevalt esinevad ekskursioonijuhi rollis. Ringi liikmete hulgast on välja kasvanud mitu ajaloolast. Veel lugesin Õpilaste Teadusliku Ühingu brošüürist õpilaste uurimistööst Viru tänava mineviku kohta. Tahes–tahtmata tekib mõte: miks ei võiks ekskursioonijuhtide kursus olla iga kooli juures? Kindlasti saaks sellest kooli üks populaarsemaid ringe.

Et koduloost huvitumisel on sügavam tähendus, näitab kõrvalepõige sotsioloogia valdkonda. Leningradi teadlased on NSV Liidu paljudes linnades korraldanud küsitlusi eri rahvuste oma kultuuriga seotuse kohta. Näiteks vastas uurijate küsimusele "Kuidas peaks inimene suhtuma oma rahva traditsioonidesse?" 76% eestlastest, et loomulikult tuleb neid järgida. Samalaadsel seisukohal oli venelastest üksnes 24%. Siit esimene vihje venelaste rahvustunde vajakajäämistele. Ka ajalooline mälu on viimastel tagasihoidlik, kuna ajalugu tundub neil algavat alles aastast 1917. Nii märkis üksnes 3–5 inimest Venemaale olutiste sündmustena ristiusu vastuvõtmist, tatari ikke alt vabanemist jms. Seevastu 47% tõstis esile Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, 32% Suurt Isamaasõda, 17% perestroikat. Võrdle: rohkem kui pooled armeenlastest nimetasid oma rahva tähtsündmusena 5.saj e.m.a toimunud lahingut, kirjaoskuse omandamist jm kaugemasse minevikku kuuluvaid sündmusi. Veel üks lõik Leningradi teadlaste tööst: venelased nimetasid ankeetides oma rahvuse väljapaistvate isikutena peamiselt Peeter I ja Leninit, vähemal määral veel ka Ivan Julma, Hruštšovi, Andropovit, Kutuzovit, Gdljani ja Ivanovi. Ent teadlasi ja kirjanikke märgiti ainult 2–3 ankeedis. Uurijate järeldus oli küllaltki karm: rahvusvabariikides elavad venelased on suurriiklike ideede kandjad, nad on kaotanud sideme oma rahvaga, mis on viinud rahvustunde nõrgenemiseni ja oma rahvuskultuurist võõrdumiseni.

Rahvustunne ja rahvuskultuuri väärtustamine on vastastikku tihedalt sõlmunud eluhoiakud. Sel põhjusel tuleks Eestis teha kõik võimalik, et viia noori kontakti eesti kultuurilooga, seda ka kodukoha ajaloo tundmise kaudu. Lõppsiht on tugeva eestlustunde kujunemine.

VIRVE–INES LAIDMÄE,
TA Filosoofia, Sotsioloogia ja Õiguse Instituudi sotsioloog

Rahvuskultuuri päevade eel

li vastu ja kõiki individuaalseid loomupäraseid võimeid arendava kooli eest. Kooli eest, kus õpetatakse lapsi mitte niipalju tõsiasju ja tõdesid valmis kujul vastu võtma, kui neid otsima ja leidma, teadmisi avastama.

Mida taotleb meie praegune kooliuuendus? Minu madalalt koolijuhi mättalt paistab, et meil on kooliuuenduse mõiste siiani määratlemata. Ja mitte ainult see, veel paljud teised mõisted omavad erinevaid tõlgendusi. Siit ka möödarääkimised. Näiteks hariduse all mõistame ikka teadmisi, oskusi ja viitumusi, kuigi uues haridusseaduses pidi olema lisatud ka isiksuse ja kultuursuse aspekt. Kui nii, siis peaks ju programmide ja õppeplaanide tegemisel ennekõike silmas pidama lapse arengu– ja kasvatuspsühholoogiat, nagu see oli J.Käisil. Aga missuguse uurimuse tulemustele on üles ehitatud meie programmid, isiksuse ja kultuursuse kasvatamine? Õpikud? Õppevahendid? Vastatakse, et empiirikale.

Kui aga ehitame uued programmid ja plaanid üles ainult empiirikale, psühholoogiat kõrvale jättes, ei muutu peale teadmiste mahu ja õpetamise aegade midagi. Tõsi, muutuvad veel alluvussuhted ja reglemendid, seadusandlus ja ka palgad. Seda kõike on tõesti hädasti vaja, kuid veel rohkem on tarvis hariduse sisulist uuendamist. Kardan, et seda ei tule, sest lugedes veel eespool nimetatud teeside kogumikku, leian sealt read: "Ilmselt (siin ja edaspidi minu allakriipsutus) peab uus kool olema parem õpilase jaoks, muutuma peaks tõenäoliselt õpetaja, hariduse sisu ja protsess, seega kool. Kool peaks kujunema tõeliseks õppeasutuseks. Otsustama peaks aga pedagoogikateadus lähtuvalt Eesti tingimustest ja vajadustest: on vaja leida kolme osapoole ühiseid huvisid, et kooliuuendus tõeliselt käivituks." Mitte ilmselt ja tõenäoliselt, vaid kindlasti, ilma igasuguse kahtluseta. Ja kui me tana räägime, et on vaja leida, siis praeguse põlvkonna pedagoogid näevad kooliuuendust nagu oma kõrvu.

Olen juhuslikult tuttav ka alghariduse kooliuuenduse plaani–prospektiga. Kindlasti väga vajalik ja huvitav uurimus, ent järelduste ja kokkuvõtete tegemiseni jõutakse alles 1995.aastal, siis veel uue kontseptsiooni väljatöötamine ja selle rakendamine... ning sajand ongi läbi.

Aga õpetajad ja koolijuhid tegutsevad, katsetavad erineval pedagoogilisel filosoofial rajanevaid meetodeid, rakendavad aktiivõppe elemente, J.Käisi üldõpet – igaüks nii, kuidas oskab ja suudab. Kohtutakse omavahel, püütakse üksteist abistada heade mõtete ja õppevahenditega. Kuid need, kes on seatud hariduselu juhtima ja koordineerima, uusi ideid toetama või ka tagasi tõrjuma, vaikivad. Kuigi ka see on toetus, jääb kooliinimestele mulje, et kõrgemal seisjad ei tea isegi, kuhu meie haridus peab minema, millist kooli me lõppude lõpuks taha me (jutt on ikkagi põhikoolist), kas teadmiste tuupimist või isiksuse kasvatamist, millist inimest vajab iseseisvusele liikuv Eesti.

Nüüd tahaks mõned mõtted esitada üleskutsena.

■ Korrastagem mõisted (hariduse sisu, kooliuuendus, isiksus jne), et kõik saaksid ühtmoodi aru meie eesmärkidest, riiklikust hariduspoliitikast.

■ Võtkem isiksuse kujundamisel aluseks J.Käisi pedagoogiline süsteem, ajakohastagem seda ja tehkem vajalikud uuringud süsteemi täiustamiseks, uuendagem ka koolieelikute arendamise aluseid.

■ Me ei tohiks suhtuda üleoleva põlgusega teiste riikide kogemustesse. Sealt ülevõetud elemendid ja metoodikad rikastavad meie rahvuslikku pedagoogikateadust. Soodustagem igati neid, kes tahaksid jõuda lõpp–punkti eri teid mööda. On vaja juba aasta–paari pärast esialgset haridusstandardit ja oma, Eesti testide koostamise keskust.

■ Me ei peaks unustama riiulitele oma teadlaste töid ja uurimistulemusi (kuubiaabits, akvaariummeetod jt), mis on vaja sobitada kõige eelneva ja järgnevaga.

■ Koondagem ja rakendagem kõigi uurijate jõupingutused mõneks ajakski, et saaksime tõeliselt head, psühholoogia tundmisele rajanevad, õppeainete integreerimisele tuginevad programmid, mis näitaksid ümbritsevat maailma terviklikult ning teeksid selle tundmaõppimise lapsele huvitavaks, haaravaks.

■ Kiirendagem J.Käisi tööde trükkimist ja nende jõudmist kooli.

Kes seda kõike peaks tegema? Ilmselt koordineerimisgrupp, kelle juht asub Haridusministeeriumis, et ellu viia Eestile vajalikku hariduspoliitikat.

ENN SIIM,
Kolga 9kl kooli direktor

Julius Oengo (Oro) 90

Täna möödub Eesti kirjaniku ja pedagoogi Julius Oengo (Õngo), pseudonüümiga J.Oro sünnist 90 aastat. Õpetajana on ta töötanud mitmel pool, kuid 1926.a alates Vasalemma koolis. Aastatel 1920–1922 õppis ta "Pallase" kunstikoolis. Ajavahemikus 1924–1934 toimetas J.Oro populaarset ajakirja "Laste Rõõm" ning koostas kooliõpikuid. J.Oro oli armastatud lastekirjanik ja hea õpetaja. Tema loomingust jõudsid trükki luulekogud "Tahkuna" (1926), "Aegna" (1923), rütmiproosas jutustus "Üle Atlandi" (1928) ja hulk lasteluulet. Valikkogu lastelaule "Hiir rätsepaks" ilmus 1967.a. J.Oengo (Oro) suri 25.aug 1941 ja sõjakeerisesse kadununa on tema viimne puhkepaik teadmata. Sümboolne haud asub perekonna koduaias Vasalemmas.

Eesti vanimate aabitsate mõistatusest II

Käesolev kirjutis on otsene jätk 26.jaanuaril 1991 "Õpetajate Lehes" ilmunud artiklile, milles püüti lahendada eesti vanimate säilinud aabitsate koostamise saladust, s.o nende kokkupanemise metoodikat. Kuivõrd tõsine see küsimus on, seda teavad paljud varase aabitsa uurijad, sest nende aabitsate kirjeldamisel on kaks teineteisele vastu rääkivat vaatenurka. Võttes aluseks ülevaateteose "Eesti raamat 1525–1975", võime lugeda lk 44, et vanimates Lundis säilinud eesti aabitsates "on esimesel leheküljel mõlemal tähestik. Suured tähed vastavalt sellele, nagu nad tavaliselt tolleaegsetes raamatutes esinevad, antud kolmel kujul..." jne. Ka raamatuajaloolane Endel Annus kirjutas "Keeles ja Kirjanduses" (1989, nr 9, lk 558), et "mõlemal Lundi aabitsal on esileheküljel kolmesugused suurtähed, väiketähed, siis paar lehekülge täheühendeid..." jne.

Samalaadset kirjeldust ei leia aga kahes suures akadeemilises raamatukogus, kus on Lundi aabitsate korrektsed ja tehniliselt head fotokoopiad – Tartus ülikooli teadusraamatukogus ja Helsinkis Soome Kirjandusühingu raamatukogus. Põhjaeestimurdeline aabits algab mõlema raamatukogu koopiates trükipoogna märgiga A leheküljelt. Ka autoriteetsetes kaaskirjades on selgitused, et ainult lõunaeestimurdeline aabits algab tähestikuga, põhjaeestimurdelisel on tähestik aabitsa lõpul.

Eelnevast selgub, et aabitsate kirjeldamisel on uurijad nagu üksteisest mööda rääkinud ning lahendamata küsimus on pedagoogikaprofessor Lembit Andresenile andnud aluse eitada Forseliuse autorsust. Kui aga lähtuda eelmises kirjutises pakutud aabitsaraamatute trükivõttest – tagalehe vastaslehele paigutati esileht ning neist moodustus raamatukese kaas –, siis laheneb ka uurijate üksteisest mööda kirjutamine ja aabitsate koostamise ühtne metoodika tuleb ilmsiks. Kahjuks ei olnud autoril esimese kirjutise ilmumisajal veel ühtki konkreetset mustvalgel esitatavat näidet trükivõtte tõestuseks. Ka pedagoogikaprofessor L.Andresen tundis huvi, kas kirjutise autor on originaale oma silmaga näinud. Saanud eitava vastuse, arvas ta, et sellisel juhul on tegemist spekulatiivse iseloomuga uurimusega, s.t et kirjutis rajaneb abstraktsel mõtlemisel, mitte kogemusel. See arvamus põhjustas esitama konkreetseid tõestusi, mis abstraktseid arutlusi siiski kinnitavad.

Nii oli autorile meeldiv üllatus tutvuda Tartu Ülikooli Teadusraamatukogu rariteetide osakonnas 17.sajandi lõpul ilmunud lätikeelse aabitsa defektse trükipoognaga, mille ühele küljele on trükitud aabitsa kaheksa lehekülge teksti, teine pool on tühi. Õnneks on trükk kantud poogna sellele poolele, kuhu kuulusid ka alfabeet ja kukepilt. (Vt juuresolev näidis.) Nagu nüüd mustvalgel näha, moodustusid vastaslehed alfabeedist (aabitsa esileht) ja kuningliku trükkali Johann Georg Wilckeni uhkest kukepildist (aabitsa tagalehe väliskülg). Nii näitlikust tolleaegse trükivõtte tõestusest ei osanud enne sellega tutvumist unistadagi! Lätikeelse aabitsa selgituseks vahest niipalju, et kõnesolev trükipoogen pärineb tõenäoliselt Ernst Glücki koostatud aabitsast, mille arvatav väljaandmise aasta on 1683. Ernst Glücki ennast peetakse aga omakorda läti köstrite ja koolmeistrite koolitajaks.

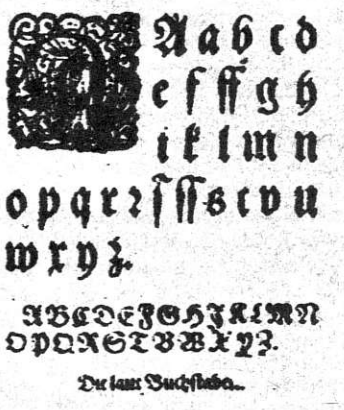
1754.aastal Tallinnas trükitud ladinakeelse aabitsa lähemal vaatlusel selgus, et alfabeet (esilehe esikülg) ja kukepilt (tagalehe väliskülg) on trükitud vastaslehtedele ja moodustavad aabitsa kaaned. Selgus ka, et kõigil Tallinnas säilinud kümmekonnal 18.sajandi lõpu ja 19.sajandi alguse aabitsal moodustusid kaaned sellisel viisil.

Järelikult võib täie kindlusega väita, et aabitsaraamatud on metoodiliselt ühtmoodi koostatud ning pole enam põhjust neid erineva algusega kirjeldada. Aabitsate kirjeid peaks ka raamatukogudes olevate koopiate kaaskirjades muutma.

Kuna vanemad aabitsad on viimasel ajal tekitanud üsna arvukalt probleeme, siis on nende lahendamisele asutud ka väljaspool Eestit. Nii on huvipakkuva uurimuse kirjutanud Taanis elav ja töötav eesti ajaloolane Vello Helk, kes käsitleb Kopenhaageni Kuninglikus Raamatukogus säilinud eestikeelseid trükiseid, sealhulgas ka Kopenhaageni koondköites aabitsaid (uurimus ilmub "Tulimullas" 1991|1). Vello Helgi arvates on kokkuköitmisel vahetusse läinud põhja– ja lõunaeestikeelsete aabitsate esimesed lehed, s.o ühesuguse alfabeediga väliskülgel, kuid erinevate esilehepööretega eri murretes. Praeguses koondköites on teisena köidetud lõunaeestimurdelisel aabitsal majuskel– ja minuskelkiri, rooma ja araabia numbrid nii esilehepöördel kui ka tagalehe siseküljel ning samas esimesena köidetud põhjaeestikeelsel aabitsal see lehekülg nagu üldse puuduks. Käesoleva kirjutise autori arvates ei ole Kopenhaageni koondköites siiski midagi segi aetud, vaid teisena köidetud lõunaeestimurdeline aabits on pandud põhjaeestikeelse aabitsa tagalehe ja eelviimase lehe vahele. Võttes lõunaeestikeelse aabitsa sealt välja, selgub, et lõpuleht kuulub põhjaeestikeelse aabitsa juurde ning seega saab ka see aabits lehekülje, millel on majuskel– ja minuskelkiri, araabia ja rooma numbrid. Olgu siinkohal ühtlasi viidatud põhjaeestikeelse aabitsa teksti lõpuosas olevale vinjetile, mis tagalehe siseküljel kordub – tõsi küll – tunduvalt stiliseeritumalt ja väiksemalt. Seega kuuluks Kopenhaageni koondköite lõpuleht aastaarvu ja trükkimiskohaga põhjaeestikeelse aabitsa juurde, nagu varem on väitnud ka Endel Annus, ning see on vastupidine Vello Heiki nüüd avaldatud arvamusele.

LIIVI AARMA

MÄLETAMEMINEVIKKU

Ununenud Liivimaa kuningriigi pealinnast üheks Eesti haridus– ja kultuurikeskuseks

Eestis on palju ajaloolise tähendusega kohti. Enamasti seostuvad need poliitiliste sündmustega, kuid on ka kultuuriloolisi paiku. Seal asetleidnu on jätnud tuntava jälje. Oleme seostanud oma kultuuri– ja hariduselu ikka suuremate keskustega. Väiksemad kohad on sageli teenimatult unustusse jäänud. Üks selliseid on Põltsamaa.

Viimasel kolmel sajandil on Põltsamaa osa Eestimaa haridus– ja kultuurielus olnud suur. Rootsi aja lõpus, 1687.a alguses alustati emakeelse hariduse andmist ümbruskonna lastele. 1766.a hakkas Põltsamaal P.E.Wilde toimetusel ilmuma "Lühhike õppetus...", mis tähistas emakeelse ajakirjanduse algust Eestimaal. Tänu Kuningamäel asunud trükikojale arenes kirjastustegevus. Kohaliku pastori A.W.Hupeli ja tema sõbra J.C.Petri tegevusega on aga seotud Põltsamaa tõus Liivimaa üheks tähtsamaks kultuurikeskuseks 18.sajandi viimasel veerandil.

1888.a avati Põltsamaa külje all Kaarlimõisas Aleksandrikool, mis edendas kohalikku kultuuri– ja hariduselu.

Saabunud keeruliste aegade kiuste alustas 1917.a detsembris tööd Põltsamaa Ühisgümnaasium. 1921.a sai selle püsivaks asukohaks endine Uue–Põltsamaa mõisa härrastemaja. Soliidse koolimaja kõrvale on vahepeal kerkinud uus, vana maja olukord aga halveneb üha. See hoone on aga arhitektuuriväärtus, mis koos pargiga moodustab kauni ansambli.

Hoone restaureerimine ja rekonstrueerimine peataks vana maja hävimise ning looks nii haridus– kui kultuurielule uusi võimalusi. Põltsamaal puudub koolimuuseum, mis võiks oma koha just selles hoones leida. Kammerlikeks ja pidulikeks seltsiõhtuteks on otsekui loodud mõisahoone peeglisaal. Oma ruume ootavad õpilas– ja noorteühendused. Koolirahval mõlguvad meeles gümnaasiumi taasavamise plaanid. Vana maja uus elu võimaldaks teoks teha teisigi Põltsamaa ja selle ümbruse rahva plaane ning unistusi.

Teame, et Eesti väikelinnad on viimastel aastakümnetel olnud administratiivsete ümberkorralduste ja tsentraliseerimispoliitika ohvrid. See on mõjunud ka kohalikele kultuurioludele. Praegused omavalitsused tahavad taastada kohaliku seltsielu. Kuid see on vaid medali üks pool. Põltsamaa koolikompleks koos restaureerimist ootava õppehoonega pakub hoopis avaramaid võimalusi.

Vist kõik haridustöötajad teavad, et seni on õpetajate suvist täiendõpet korraldatud Eestimaa kagunurgas Värskas, mis on paljudele segavalt kaugel. Arvame, et tõsise tahtmise korral on võimalik edaspidi haridus– ja kultuuritöötajate suvekursusi osaliselt Põltsamaal pidada, muidugi tingimusel, et vana koolimaja on korras. Plussideks on kaunis ümbrus, väikelinna rahu ja see, et Põltsamaa asub peaaegu Eestimaa geograafilises keskpunktis, kust on hea bussiühendus paljude paikadega.

Nii oleksid ühendatud vabariigi ja kohalikud huvid. Kultuuri detsentraliseerimine ei tohi jääda loosungiks, see tuleb ellu viia. Kohalik algatus on olemas. Kuidas suhtub sellesse Eesti Valitsus?

Praegu meie jõud vana koolimaja restaureerimisest üle ei käi. Projekt on valmis ja töö tegija olemas, puumaterjali saamiseks on eraldatud metsalank, esimesed tuhandedki pangas. Selge, et maakonna, linna ja kooli piiratud võimalusi arvestades võib restaureerimine kesta pikki–pikki aastaid.

Teeme ettepaneku asutada Põltsamaa haridus– ja kultuurifond, millesse laekuv raha päästaks kultuuri– ja haridusloolise mõisamaja. Milleks hakata ehitama uut, kui on olemas korrastamist ootav pikkade traditsioonidega vana? Loodame, et meie üleskutse leiab vastukaja ja mõistmist Eesti Vabariigi Haridusministeeriumilt, haridus– ja kultuuritöötajatelt, asutustelt ja firmadelt, aga ka Põltsamaa linna ja kihelkonna endistelt ja praegustelt elanikelt.

Säilitades vana, loome uut!

Kõigil huvilistel pöörduda Põltsamaa keskkooli juhtkonna poole.

Põltsamaa keskkooli vilistlaskogu nimel
professor HELMUT PIIRIMÄE,
TÜ ajalootudeng PEEP MÜHLS.
Põltsamaa keskkooli nimel
õpetaja–metoodik ARNO KRÄSS.
Põltsamaa linna ja ümbruse nimel
Põltsamaa linnanõukogu esimees UDO VELLEND,
Põltsamaa külanõukogu esimees TIIT KULU.
Põltsamaa Muinsuskaitse Seltsi nimel
TIIU PIHLAKAS.
Jõgeva Maakonnavalitsuse nimel
maanõunik TIIT KORMAN.

Kui laps on sündinud Kaljukitse tähtkujus...

Sünnib laps ja mõistagi tahetakse teada, missuguseks kujuneb ta iseloom, missugused on ta võimed, kuidas kulgeb ta elutee. Paljugi sõltub pärilikkusest ja elukeskkonnast. Kuid on veel üks tegur – planeetide seis tema sünnihetkel. Nii arvavad astroloogid.

Kuidas siis käituda Kaljukitse (22.dets–19.jaan) tähtkujus sündinud lastega?

Niisugune laps on teiste juuresolekul häbelik ja uje, kuid omade keskel südi käskija. Mudilastest Kaljukitsi on huvitav jälgida: nad õpivad välismaailma tundma tõsiselt ja plaanipäraselt, sarnanedes seejuures väikeste täiskasvanutega. Tegelikult nad ongi sellised. Nad suhtuvad elusse koguni liiga tõsiselt. Neid on raske lõbustada, neil ei jätku huumorimeelt. Nad on kogu aeg pinge all ega suuda lõdvestuda. Imiku– ja varane lapseiga on Kaljukitsedele väga vastutusrikas ja küllaltki ohtlik aeg. Ent vanemad saavad oma lapse heaks üpris palju teha. Peamine – õpetada nad naerma ja lõdvestuma, luua nende ümber õdus ja eluröömus miljöö. Rohkem kergust, armastust ja lusti! Vanemate tõsist suhtumist vajatakse vaid juhul, kui tegemist on haigustega. Imikueas pole nende laste haigused sugugi ohutud, need võivad kiiresti võtta ohtliku vormi. Rahustuseks võib öelda, et nii ei kesta see igavesti. Vanemaks saades kasvab Kaljukitsede elujõud ja täiskasvanult on see väga suur. Seetõttu vajaneb nendesse eriti tähelepanelikult ja ettevaatusega suhtuda 14.–15.eluaastani, aidata neil ohtlik lapseiga üle elada võimalikult väikeste kaotustega. On veel üks oht – neid lapsi kummitavad õnnetusjuhtumid. Neile on ohtlikud trepid. Üpris sagedased haigestumised (eriti mao) tekivad närvide pinnal. Säärastel puhkudel tuleb välja selgitada põhjused, mille pärast laps närvitseb.

Need lapsed armastavad üksindust. Neile ei meeldi suured kärarikkad seltskonnad. Neile piisab täielikult ühest–kahest sõbrast. Neid ei tohi sundida külalisi vastu võtma ja külla minema, kui nad seda ei taha. Mõnikord arenevad need lapsed teistest aeglasemalt. Vanematel võib tekkida kartus, et nende lapsed jäävad arengus maha. Asjatult. Kaljukitsed liiguvad elus edasi väikeste, kuid metoodiliste sammudega ja varem või hiljem saavutavad edu. Nad koguni söövad pisikeste palade kaupa ja, söönud mõned suutäied, enam ei soovi.

See–eest ei ole nendega kunagi distsipliiniprobleemi. Nendel lastel on sünnipärane vastutustunne. Kõige rohkem meeldib neile see, kui neid koheldakse nagu täiskasvanuid. Nendega kui väikeste lastega käitumine on neile suurimaks karistuseks. Kaljukitse tähtkujus sündinud lapsed ei tee kunagi nii palju kära kui Jäära, Lõvi või Amburi tähtkujus sündinud. Neile meeldivad rahulikud mängud. Neid ei tohi tagant kihutada. Mis tahes ülesande täitmiseks kulub neil palju aega. Nad ei suuda kiiresti tegutseda ega kõike lennult haarata.

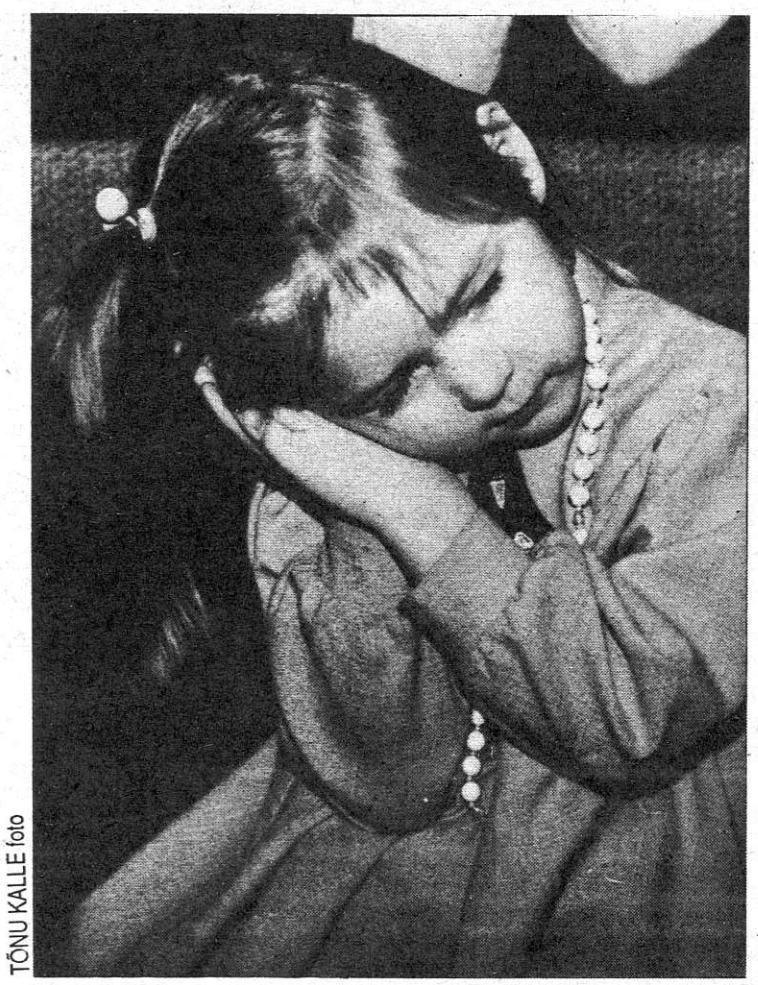
Kui Kaljukitsest laps koolis milleski edasi ei jõua, pole põhjus laiskuses. See tähendab, et tal on mingi samm vahele jäänud ja ta ei saa seetõttu aru. Teda tuleb aidata. Ainult et teda ei tohi kunagi teistega võrrelda, öelda, et keegi on temast parem, tema ees ei tohi mängida heategijat ega rõhutada eakaaslaste voorusi. (Kaljukitsest laps on töökas, püüdlik ja auahne.) Seda kuuldes võib tagajärjeks olla neuroos või alaväärsuskompleks. Ta vajab abi, aga mitte moraalilugemist.

Mõnikord võivad esineda depressioonid. Siis vajaneb jõuda nende põhjuste jälile ja last lõbustada püüda. Imikul ei tohi lasta kaua nutta, see on talle kahjulik.

Haigustest oli juba juttu. Olgu vaid lisatud, et arstiga tuleb konsulteerida pisimategi haigusnähtude korral. Kaljukitsest lapsel võib olla ebameeldivusi hammaste ja põlvedega. Regulaarselt tuleks käia hambaarsti juures. Võivad esineda reumatism, krambid, hüsteeria, maohäired, mis enamasti on närvide pinnal.

Mis siis on Kaljukitsest lapsele vastunäidustatud?

- See laps on häbelik, teda ei tule sundida kärarikastele kogunemistele, kui ta seda ei taha.
- Temaga ei tule õppimise pärast riielda, sest raskused ei tulene tal laiskusest. Ta vajab abi.
- Kunagi ei tule teda võrrelda teistega ega demonstreerida talle eakaaslaste saavutusi. Sellest jääb ta norgu, aga võib saada ka neuroosi või alaväärsuskompleksi.
- Elukunsti omandab ta pisitasa, aga kavakindlalt. Teda ei tule kiirustada.
- Kui see laps areneb teistest lastest aeglasemalt, ei tule selle pärast muretseda, sest tal on oma tempo.

TÕNU KALLE foto

Iseloomu positiivne pool: sihiteadlik, ettevaatlik, töökas, vastutustundlik, kavakindlalt raskusi ületav, ühtviisi hästi alluda ja käskida oskav, järjekindel, põhjalik.

Iseloomu negatiivne pool: igavavõitu, piiratud, paindumatu, konservatiivne, kahtlustav, armukade, arvestav, üksindusele kalduv, melanhoolne, võimuahne.

(Nädalalehes "Semja" ilmunu põhjal.)

KASVATUSJUTTU

"Mõni sõna rahva elu haigusest ja mis kool omalt poolt selle parandamiseks teha võib"

Sellist pikka pealkirja kannab 110 aastat tagasi Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamatus avaldatud Gustav Blumbergi artikkel, mis praegugi aktuaalne tundub. Olgu see õigustuseks soovile kirjatüki sisu tänapäeva lugejale tutvustada.

Lühidalt autorist. Gustav Blumberg (1834–1892) sündis Virumaal mõisavalitseja pojana. Kodus valitsenud eesti keel ja meel ning suur tööarmastus. Õpetajakutse omandas noormees Tartu Elementaarõpetajate Seminaris. Oma haridust täiendas ta hiljem töö kõrvalt Tartu Ülikoolis, Saksamaal ja Šveitsis. G.Blumberg töötas Tartu Gümnaasiumi harjutuskooli juhatajana–õpetajana ning teaduslike ainete õpetajana gümnaasiumis. Teda peeti oma aja uuendusmeelsemaks koolimeheks.

Aastal 1880 mitte ainult ei räägitud eesti rahvusest, vaid rahva vaim oli tõesti ärganud: rahvas hakkas endast lugu pidama. Kui aga iseennast täis ollakse, võib rahvus end kergesti r a h v u s e u h k u s e k s muuta. Selles näebki artikli autor üht rahva elu haigust.

Edasi arutleb G.Blumberg kättesaadud vabaduse üle: "...nüüd mõtleb mõni, et teha tohib, mis tahab, sest tema on j u v a b a. Vabadus ei ole mitte kurja südame lahtilaskmine, vaid... tundmine, et inimene üks väike l i i g e on s u u r e k e h a küljes, kelle kasuks ja auks ta peab elama." Inimene päästku end kõigepealt oma kurja südame käest ning teenigu oma isamaad ja rahvast.

Õnne loodetakse leida aus ja rikkuses, kerges tööta elus. Ometi ei too raha iialgi südamerahu ega laiskus ja ahnus õnne. G.Blumberg arutleb, miks on rahva elu haige ning leiab mitu olulist põhjust.

- Jumalakartus on kadumas. Kellel aga enam m i d a g i püha ei ole, see ei ole enam inimene: tema on kiskja metsalise sarnane.
- Karistuse hirm on kadunud. Kus aga kaua aega kepp ja hirm on valitsenud, seal on raske heaga läbi saada.
- Laisad lähevad linna elama ehk mööda maad hulkuma. Aga hulkumine siit sinna ja sealt tänna on suureks kahjuks rahvale.
- Inimene on k a d e ligimese ja t ä n a m a t u Jumala vastu. See tuleb sellest, kui ta kergesti raha võib teenida, tema süda ja mõistus aga harimata on. Siis hakkab ta oma himude järgi elama ja neid orjama. Kui kerge teenistus otsas, tõuseb südames kadedus.
- Töötegija kaebab tööandja peale. Õigupärast peaks aga tööandja töötegija isa ja heategija olema.
- Raamatud ja trükitud sõna on mõnda umbrohuseemet külvanud. Kuid harimata rahvas on kui lapsed. Nendele võib vaid kõige paremat anda. Trükitud sõnal on suur mõju. Trükitakse aga ka hoopis halba. "Meele, mõistuse ja südame poolest poolharimata mehed, mõnikord ka poisikesed, ilma mingisuguse elutundmiseta, on nüüd meie kirjavara kasvatajad," kurdab artikli autor.

G.Blumberg jõuab mõtetega kooli juurde ja tõdeb: "On rahva elu haavatud, siis on ka kooli elu haige; on rahvas terve, siis paistab see ka tema koolist välja. Hääd koolid harivad küll rahvast, aga üksi haritud rahval on hääd koolid."

Mida võib kool omalt poolt teha, et rahva elu haavad ja haigused paraneksid?

- Kool peab lapse mõistust, tahet ja südant nõnda harima, et ta oma elule tuge kaasa ja sihti ette saaks, mis teda healt teelt eksida ei laseks. Tarkus üksi teeb uhkeks ja tarkuse rikkuse juures võib suur südame vaesus olla.
- Isaliku hirmu ja armu all seismine kosutagu ja karastagu lapse meelt. Kui aukartus laste südamest kaob, siis kasvavad üleannetud loomad üles, kes ei isa, ema ega Jumalat ei karda ega austa.
- Last kohusetruule tööle sundida tähendab teda õnnele kasvatada. Kas ei kasva eluga rahulolematud inimesed just neist lastest, kes varakult kõigest täiskasvanuile lubatust osa saama kipuvad, kelle südames tühjad igatsemised ja himud maad võtavad? Mida rohkem selliseid omameelseid lapsi, seda rohkem õnnetuid.
- Lastes tuleb soovi äratada, et nad end ka peale kooli edasi harivad ja arendavad. Selleks olgu igal pool raamatukogud ja head ajalehed. Kõik paha ja ropp rikub laste südant.
- Kooliõpetajail ja rahva eestvedajail olgu ühine eesmärk – aus elu, üksmeel, isamaa ja tema au armastus, truu kohusetäitmine.

"Iga rahva sõber tehku oma vaimusilmad lahti, pangu sooja südamega oma käed vaimupõllu adra külge ja tehku väsimata tööd, küsimata, mis palka ma selle eest saan. Siis ravitseme oma rahva elu haavu ja haigusi," lõpetab Gustav Blumberg oma artikli. Kogenud koolimehena on ta sunnitud sedagi tunnistama, et kõike ei suuda kool mitte teha, sest "elu tõukab taga ja eeskujud veavad ees".

Artikli sisu refereeris ÜPUI kooliajaloolane
VAIKE BIRK

SISSEASTUMISEKSAM
kirjand ja/või essee

Kevade lähenedes tunnetavad keskkoolilõpetajad üha selgemini lõpueksamite eriomast hingust. Suur hulk abituriente näeb aga juba praegu silmapiiri tagant paistmas veel ka sisseastumiskatseid kõrgkoolidesse.

Kõrgharidusele pürgijatelt oodatakse häid teadmisi eriala– või neile lähedastes ainetes, eriti aga korrektset suulise ja kirjaliku väljenduse oskust. Nii on kirjandil tähenduslik koht sisseastumiseksamite hulgas, kuigi selle osatähtsuse ja vajalikkusegi üle on peaaegu alati vaieldud. Omamoodi legendaarne oli 1988.a, mil Tartu Ülikooli vastuvõtul oli kirjand enamikul erialadel (kaasa arvatud eesti filoloogia ja žurnalistika) mitteprofiilne eksam, mida hinnati üksnes süsteemis "rahuldab"–"ei rahulda".

Praegu käib aga üle Eesti kummaline sahin, et 1991.a on ülikoolis kirjandi asemel üheks sisseastumiskatseks valitava erialaga seostuv essee. Paraku sahistatakse aga pooltõe ümber ja peaaegu et tahtlikult võimendatakse terminoloogilist segadust. Sahistatakse sedagi, et Eesti Humanitaarinstituudis on sisseastumisessee! Paraku jätavad sahistajad seejuures ilmselt meelega ütlemata, et humanitaarinstituuti kandideerijatel on kirjutamisaega viiskümmend päeva ja seega on valitud teema lahendamiseks võimalik sihiteadlikult kasutada paljude raamatukogude rikkusi. Kõrgkooli sisseastumiskatsel on aega vaid viis tundi.

Essee kui katse on eriti nõudlik žanr, eeldades kirjutajalt väga suurt asjatundmist ning meisterlikku kirjutamisoskust, et tulemus oleks nii kirjandusliku kui ka teadusliku sisuga ning teaduslikkus ja sõnakunstipärasus ühenduksid isikupärases sõnastuses. Tänased abituriendid pole niisuguseks katseks valmis, neid pole üldhariduskool selles suunas harjutanud. Paremal juhul on keskkool andnud oma lõpetajatele kaasa arutleva kirjandi kirjutamise oskused, õpetanud nägema ja arvestama teemaga seotud probleemi ja seda analüüsima.

Sisseastumiskatsetel Tartu Ülikooli on seni aluseks olnud ja on seda tänavugi arutlevale kirjandile omased nõudmised. Kõrgemate hindepallideni ei küüni teemat ignoreerivad ja oma "kindla peale lugu" vägisi esitavad, fragmentaarsed, ümberjutustuslikud, kompositsioonilt abitud, ebaloogiliste mõttekäikude ja läbiva arutlusliku teljeta kirjatööd, kuigi otseseid keele– ja kirjavigu võib olla vähe või need puuduvad üldse.

Üliõpilaseks vastuvõtu 1991.a eeskirjades (kinnitatud enne ainekomisjoni moodustamist) leiduvad märksõnad "kirjand" ja "kirjand–essee", mis sahinateks ilmselt ainet on andnudki, tuleb samastada **arutleva kirjandiga**.

Tahaks loota, et emakeeleõpetajad juba praegu häälestavad abituriente, kes kavatsevad astuda ülikooli, arutleva kirjandi kirjutamiseks. Sisseastumiskirjand on kõigil erialadel (k.a kehakultuur, võõrfiloloogia, keemia, defektoloogia jne), kusjuures teemad püüavad arvestada valitavat eriala, kuid ei välista ilukirjanduse tundmist ega ole kitsalt ühese suunitlusega (ainuüksi tulevast kergejõustiklast, biokeemikut, sotsioloogi jne arvestavad).

Tulevastele eesti filoloogidele on uudseks sisseastumiskatseks "eesti kirjandus (kirjalik)". See ei ole mitte mingil juhul teine kirjand või kitsalt faktoloogia (näiteks: "Eduard Vilde aadress Tartus 1905.a") tundmise kontroll. Nimetatud katse puhul on eesti kirjandus arvestatavaks lähtekohaks – kirjandus kui sõnakunst. Seejuures eeldatakse meie kirjandusloo põhiseikade kõrval kirjandusteooria elementaarkursuse (keskkooli aineprogrammi ulatuses) tundmist ning sellest tulenevat praktilist analüüsioskust.

Küllap emakeeleõpetajad tutvustavad tänastele abiturientidele ka neid tähelepanekuid ja järeldusi, mida kõrgkoolide ainekomisjonid on eelnevatel aastatel avaldanud pedagoogilises ajakirjanduses sisseastumiskatsete järel. Siis võib enam loota, et paljud hädad ja traditsioonilisedki puudused arutlevates kirjandites vähenevad.

ANTS JÄRV,
dotsent, TÜ üliõpilaste vastuvõtu eesti keele ja kirjanduse komisjoni esimees

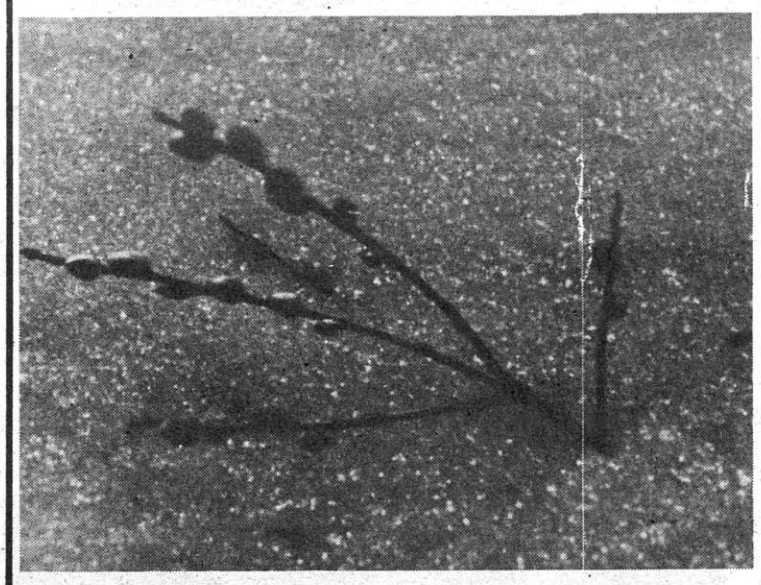
Põhikooli emakeeleprogrammi konkurss lõppenud!

Möödunud kevadel kuulutasid Eesti Haridusministeerium ja Eesti Õppekirjanduse Keskus välja põhikooli emakeeleprogrammi konkursi tähtajaga 1.02.1991. Preemiasumma oli 1500 rubla. Konkursile esitati kaks tööd märgusõnadega "Ahe" ja "Manne". Kaheksaliikmeline žürii otsustas I preemiat mitte välja anda põhjendusel, et kumbki emakeeleprogramm ei sobinud uue õppekirjanduse aluseks. Sellest hoolimata otsustas žürii kogu preemiasumma ära kasutada. II preemia (900 rubla) anti konkursitööle "Ahe" eeskätt keeleõpetuse süsteemi väljaarendamise eest. III preemia määramisel konkursitööle "Manne" rõhutati autorite taotlust arendada emakeeleõpetuses õpilaste kommunikatiivseid oskusi.

Märgusõnadega ümbrike avamisel selgus, et konkursitöö "Ahe" autorid on Tartumaa õpetajad Epp ja Koit Päästik. Ka konkursitöö "Manne" autorid on põhiosas õpetajad: Piibe Leiger Ülenurme, Kristjan Saarsoo Audru, Anne Vaher Vändra, Liivi Reinert ja Lemme Siil Tallinna 20. keskkoolist ning Tiit Päeva Pedagoogika TUIst.

Eesti Õppekirjanduse Keskus tänab konkursist osavõtjaid nähtud vaeva ja väärtuslike ideede eest.

21. märtsil kell 5.03 algab k e v a d

E e l k e v a d

Puud on alles paljad,
hallilt laiutab kulu,
küüsi näitab veel tuul.

Aga pilgud on juba haljad,
palja jalu lippavad mõtted,
sädinad nokas ja suus.

Lilled õitsevad südameis,
lehti ajab ka meeleolu,
mahlad on tuikvel, veed tõttel.

ERICH MEERJA

Lähenevad üle–eestilised õpilaste ajaloopäevad

Käesoleval õppeaastal korraldavad EHA ja TÜ Tartus üle–eestilised õpilaste ajaloopäevad, et jätkata ajaloo–olümpiaadide traditsiooni. Nii ürituse vorm kui ka sisu on varasemaga võrreldes tublisti muutunud. "Õpetajate Lehes" (24.11.90) ilmus ajaloopäevade juhend, mida EHA metoodikud on tutvustanud ajalooõpetajatele nii kursustel kui ka maakondades viibides. Jaanuari lõpus toimusid Tartus ja Tallinnas infoüritused ajaloopäevadest huvitatud õpilastele ning nende juhendajatele. EHA saadab iga kuu 15.kuupäeva seisuga maakondadesse ja linnadesse oma teateid. Jaanuaris teatasime ajaloopäevade osavõtukvoodid maakondadele ja linnadele, veebruaris tutvustasime ürituse kava.

Ajaloopäevad toimuvad 25.–27.märtsini. Majutus, toitlustamine ja osavõtutöö kirjutamine Tartu 12. ja 15. keskkoolis. Ürituse staap, kus osavõtjad registreeritakse, on 12. keskkoolis. Maakondade ja linnade esindusi võtavad 25.märtsil kella 9st kuni 12ni nii Tartu autobussijaamas kui ka raudteejaamas vastu teejuhid.

Maakondade ja linnade õpilasi saadab üks õpetaja, kelle komandeerib Tartusse hariduskoondis. Rõhutame, et üritus on ette nähtud nii eesti kui ka vene üldharidus– ja kutsekoolide õpilastele.

Head osalemist üle–eestilistel õpilaste ajaloopäevadel!

SULEV VALDMAA,
EHA ajaloo peametoodik

ÕNNITLEME

Ksenia K ä r k, endine kauaaegne TPedI õppejõud, 85. sünnipäeval.

Aino R e p p o n e n, Raikküla EIK endine õpetaja, 75.sünnipäeval.

Eugen B a c h b l u m, Tallinna 20.kk endine õpetaja, 70.sünnipäeval.

Veera J õ e s a a r, Türi 1.kk endine õpetaja, 70.sünnipäeval.

Aino K ä r t, Imavere 9kl kooli endine õpetaja, 70.sünnipäeval.

Paul Ü k s i k, Võru 2. 9kl kooli endine kauaaegne direktor ja Nursi 9kl kooli endine õpetaja, 70.sünnipäeval.

Evald L a g l e, Vägeva EIK õpetaja, 65.sünnipäeval.

Aino N e i l i n n, Kirivere 9kl kooli kauaaegne õpetaja, 65.sünnipäeval.

Vaike K o n d i m ä e, Simuna 9kl kooli töötaja, 60.sünnipäeval.

Hilja K u u s k, Jõgeva 2.kk õpetaja, 60.sünnipäeval.

Kalju L o i d e, Otepää keskkooli remonditööline, 60.sünnipäeval.

Uno L u u k, Helme kkk nr 30 katlamasinist, 60.sünnipäeval.

Raul P a u t s, Leisi keskkooli tehnik, kauaaegne pedagoog, 60.sünnipäeval.

Hirlanda P e n u, Kullamaa keskkooli õpetaja, 60.sünnipäeval.

Juta R u n d u, Koeru keskkooli õpetaja, 60.sünnipäeval.

Helmut S e e b a, Räpina 9kl kooli direktor, 60.sünnipäeval.

Eha A b r a m, lpk "Mudila" vanemmeditsiiniõde, 55.sünnipäeval.

Helmi D r e i e r, Valga 1.lasteaia juhataja, 55.sünnipäeval.

Maia E t s, Maarja keskkooli endine õpetaja, 55.sünnipäeval.

Leili J o s t m a n n, Haapsalu Laste ja Noorte Spordikooli õppealajuhataja, 55.sünnipäeval.

Alja K a u s, Kloostri algkooli juhataja, 55.sünnipäeval.

Leida K r a a v i k, Jausa algkooli–lasteaia juhataja, 55.sünnipäeval.

Viire K u k k, lpk "Mudila" pesumasinist, 55.sünnipäeval.

Asta L u u k, Tallinna 32.kk õppealajuhataja, 55.sünnipäeval.

Endla M i h k l i m ä e, Sürgavere 9kl kooli õpetaja, 55.sünnipäeval.

Elfriede S a a r, Vändra keskkooli õpetaja, 55.sünnipäeval.

Urve S o o n e, Adavere lpk juhataja, 55.sünnipäeval.

Reet V i i r a, Jõhvi 1.kk õpetaja, 55.sünnipäeval.

Valentina B a r a b a n o v a, Tallinna Ehitus– ja Mehaanikatehnikumi õppejõud, 50.sünnipäeval.

Ilme J õ g e v a, Rääma 9kl kooli kauaaegne majahoidja, 50.sünnipäeval.

Ene–Mall L e i t e n, Tallinna 7.kk õpetaja, 50.sünnipäeval.

Anna L i l l e m ä g i, lpk "Mudila" kasvataja abi, 50.sünnipäeval.

Viive P a j u r i, Tallinna Muusikakeskkooli õpetaja, 50.sünnipäeval.

Viivi S a r v, Valga Maakonnavalitsuse hariduskoondise vanemökonomist, 50.sünnipäeval.

Niina U u e m a a, Hellenurme lastekodu direktor, 50.sünnipäeval.

VEAVABANDUS

Tehnilistel põhjustel on 9.märtsi ÕpLi artiklis "Kriisiaja elame üle" jäänud 1., 2. ja 3.veeru lõpus laused pooleli. 1.veerus tuleb 6.rida alt edasi lugeda ...unehaldjad. Peetakse lugu...; 2.veerus 6.rida alt ...majandijuhtide poolehoidu...; 3.veerus 5.rida alt ...olid Audru lasteaednikud...

TOIMETUS

TEADAANDED

Harju maakonna Aruküla 9kl kool vajab 1991|92.õa täiskoormusega matemaatika–, vene keele ja inglise keele õpetajat.

Helistada 6 32 88 või tulla kohale.

*

TARTU ÜLIKOOLI MATEMAATIKATEADUSKONNA VILISTLASED!

Traditsiooniline vilistlaste konverents toimub 30.märtsil 1991.a algusega kell 13 Vanemuise t 46 suures auditooriumis.

*

Võõrkeelte (inglise, saksa) intensiivmetoodika kursuste rühmad EHA juures on kuni 1991.a lõpuni komplekteeritud. Samuti on komplekteeritud suhtlemistreeningu rühm algusega 26.03.91.

EHA pedagoogika ja psühholoogia kateeder

*

NB! Kultuurhariduslikku filmi "Õpetaja Johannes Käis" näitab ETV 20.märtsil kell 20.30.

*

MUUSIKAÕPETAJAD, KOORIJUHID!

Esmaspäeval, 25.märtsil algusega kell 11 toimub Tallinna Toomkirikus 2.seminar "Luterlik kirikuaasta". Seminari korraldavad Toomkoguduse õpetaja Jaak Salumäe ning professor Hugo Lepnurm. Õpitakse koraale.

Eesti Kooriühing ja Eesti Muusikaõpetajate Liit

*

TARTU ÕPETAJATE SEMINAR

kuulutab välja konkursi õppepraktika juhataja, bioloogiaõpetaja–laborandi, inglise keele õpetaja, muusikaõpetaja–metoodiku, dirigeerimise õpetaja, muusikateoreetiliste ainete õpetaja, klaveriõpetaja ja kontsertmeistri vakantsete ametikohtade täitmiseks 1991|92.õppeaastaks.

Nõutav erialane kõrgharidus. Soovitav praktilise koolitöö kogemus.

Andmed enda ja senise töö kohta esitada ÜHE kuu jooksul pärast kuulutuse ilmumist aadressil: 202400 Tartu, Salme 1–a. Info tel 3 16 54.

EESTI HARIDUSMINISTEERIUMI JA HARIDUSTÖÖTAJATE A/Ü VABARIIKLIKU LIIDU AJALEHT

«ЫПЕТАЯТЕ ЛЕХТ» («УЧИТЕЛЬСКАЯ ГАЗЕТА»)

Tellimise indeks 69783

Toimetuse kolleegium: V. Aava, V. Eksta, V. Haamer, F. Kupp, O. Nilson, J. Orn, Á. Paavo, T. Penjam, H. Rannap, H. Roots, I. Saulepp, J. Sepp, E. Siim, E. Talpsep.

Peatoimetaja J.SEPP 60 27 69, peatoimetaja asetäitja ajalehe alal H.ROOTS 44 98 46, peatoimetaja asetäitja ajakirja alal V.EKSTA 44 36 96, vastutav sekretär F.KUPP 44 98 46, keeletoimetaja S.TOHVER 66 65 23, kunstitoimetaja TIINA SOO 66 65 23, tehniline toimetaja O.LEIDMAA 66 65 23.

TOIMETUSE AADRESS JA OSAKONDADE TELEFONID: 200031 Tallinn, Toompuiestee 30, sekretär (üldinformatsioon) 66 65 23; pedagoogika- ja teadusosakond 66 65 23; poliitikaosakond, humanitaarainete ja esteetilise kasvatuse osakond, koolikorralduse osakond, töökasvatuse ja õhtukoolide osakond, algõpetuse ja koolieelse kasvatuse osakond 44 21 55.

Väljaandja kirjastus "Perioodika", Tallinn, Pärnu mnt 8. EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt 67a. "Õpetajate Leht" ilmub igal laupäeval. Üksiknumbri hind tellijaile 15 kop. Tellimishind aastaks 7 rbl 80 kop, poolaastaks 3 rbl. 90 kop, kvartaliks 1 rbl. 95 kop. Trükipoognaid 2. Tiraaž 7 490. Tellimise nr 1211.

Raamatupalat